

USTAŠKA MLADEŽ

OMLADINSKI PRIOLOG-USTAŠE-

GOD. I.

7. PROSINCA

BROJ 19

Hrvatska uz Njemačku

(Uz izložbu — „Borba udružene Europe na istoku“)

U smislu svog povjesebnog poslanstva — graničarstvo na pragu istoka u obrani zapada — Hrvatska vrši svoju bogodanu dužnost i kulturnu obavezu. Kroz čitavu svoju prošlost od Dolaska do Oslobođenja u borbi s Avarima, Mongolima, Bizantom, Turcima i najnovije sa Srbima Hrvatska je budno stražarila žrtvujući komade svog zemljišta i živote svojih junaka za europski zapad, kršćanstvo i kulturu. Europa je priznavala naše zasluge, ali samo riječima. Europa je znala, da su Hrvati zaustavili prodor istočnog barbarstva u obliku svetog pravoslavlja i osmanlijskog carstva, ona je znala, da smo mi to iskupili žrtvujući sebe za opće europsko dobro. Ali ona je i znala, da je u toj žilavoj otpornosti i u toj etičkoj univerzalnoj samožrtvi opasnost za gospodstvo i izrabljivanje nad hrvatskim narodom. Kad bi Hrvatska bila cjelovita, samostalna i jaka ona ne bi dozvolila povrataču vlastitog prava i ujedno povrijeđu načela slobode naroda. Možemo slobodno izjaviti, da se Europa bojala Hrvatske — i da je europskom ravnodušnošću i strahom Hrvatska bila prepuštena sama sebi. Ali Božja Providnost i poštena savjest naroda ipak je priznala Hrvatskoj njene zasluge i njeno pravo na suvereni i samostalni život, koji je borbenom snagom hrvatskog naroda i ponući velikog saveznika krenuo novim stazama.

Ujedinjena Europa pod vodstvom Velike Njemačke i njenog genijalnog vodje Adolfa Hitlera vodi jedinstveni rat protiv boljševizma. U ovom sudaru kulture i barbarstva Hrvatska ponovo vrši svoje graničarsko poslanstvo. Ovim se ponovo afirmira naš povjesni smisao, pripadništvo europskoj kulturnoj i političkoj zajednici i — po ratničkim sposobnostima i junaštvu naših vojnika — pravo na suverenitet i cjelovitost.

Ova borba ima svoj kulturni i metafizički smisao. Jer boljševizam nije samo, politički gledajući, ratni huškač, koji je spremao pokolj i uništenje europskih naroda, nego boljševizam predstavlja načela barbarstva i zvjerstva. Boljševizam nijeće opstojnost duha, opstojnost Boga i vjere.

opstojnost ličnosti i načela čovječstva, nijeće sklad i izmirenje staleža i načelo napredka. I zato mržnja i bijes europskih naroda i europske zapadne kulture u ovom obračunu ima svoje kulturno opravdanje i svoje veliko povjesebno značenje. Lažan je svijet i njegovo obećanje, ako nije osnovan na priznanju i vodstvu duha i duše, savjesti i slobode, ako se protivi ideji Boga i vrhunaravnog života, bez čega je nepojmljiv moral i međjuljudski odnos, ako ne priznaje ličnost čovjekovu i njen nadnaravni smisao, koji samo potčinjava i služi se materijalnim ili ekonomskim dobrima. Nema ljepote bez duše, nema kulture bez duha, nema poštenja bez savjesti, nema strahopoštovanja bez Boga, nema autoriteta bez vrhunaravne odgovornosti, a zato nema ni materijalne sreće, ni materijalnog užitka, ni materijalnog blagostanja u jednom društvenom poredku i u jednoj kulturnoj atmosferi, ako se ne poštuju ovi viši i ovi ljudski i nebeski zakoni. A jer boljševizam ne će ove osnove naše europske zapadne kulture i čovječstva, on je povjesni neprijatelj i kulture i čovjeka kao takova i Boga. Zato borba i sudjelovanje hrvatskog naroda u toj borbi protiv boljševizma ima svoj, rekli bi, božanstveni biljeg. Ta borba je naša zadaća, naša dužnost i naša samoobrana.

Protuboljševički rat ima i jedno posebno značenje u svojoj oslobodilačkoj namjeri. Ruski narod, koji je na svojim leđjima pronio i stekao iskustvo za čitavo čovječanstvo danas doživljava svoje oslobođenje. Imao je taj narod i ima mnogo grijeha i mnogo prokletstva, bio je i nasilan i nepravedan. Njegova sudbina vjerojatno je zaslužena kazna. Ni prema nama nije bio ni bratski ni korektno raspoložen, ali mi nismo zato zlobni i osvetljivi.

Koliko Europa, toliko i ruski narod duguju velikom njemačkom narodu, koji danas vrši uzvišeni oslobodilački zadatak — njemu, velju, duguju trajnu harnost i poštovanje. Mi smo sretni, što i ovoga puta zajedno s prijateljskim i iskrenim njemačkim vojnikom drugarski sudjeluje-

Značaj veličine duha i misli

U Nezavisnoj Državi Hrvatskoj tko potraži intervenciju ne će dobiti ni ono na što ima pravo, samo ako se posluži tim koruptivnim, tim protuzakonskim, tim sramotnim sredstvom.

POGLAVNIK

ći, pa su ih narodi primili u najtežim časovima. Vodje su najjasniji znak novog vremena i nove epohe jasno određenih načela, kao što imadu religije, potpunog pokoravanja vodji kao u doba masa.

Novo je doba, doba vjere u ideal, doba oduševljenja i zato nesmiljeno i nesnošljivo.

Svako područje socijalnog života kreće se po zakonu polariteta (Kriško-vić). Vječni problem borbe pojedinca i društva novo doba rješava jednostavno. Pojedinca zamjenjuje diktatura društva, kolektiva. Ali zar je ikada bilo revolucija pokreta i preokreta, koji nisu bilo u čemu pretjerivali? Postoji pitanje, da li je uopće moguća revolucija bez svoje značajke skrajnosti? Psihologija svih revolucija daje nam jesan odgovor. Uostalom, »historija i sve što je historijsko po svojoj prirodi, takvi su, da nikakova savršena ostvarenja u njihovom vremenskom potoku nisu moguća«, a na nama je stvoriti nov poredak s maksimumom pravde i blagostanja.

»Nisam nekakav metafizički i apso-lutan čovjek, koji lebdi u atmosferi poj-mova. Rodio sam se u izvjesnom mje-stu, pripadam izvjesnoj rasi, imam iza svojih ledja jednu povijest i tradiciju. Sabrati i usredotočiti samoga sebe zna-či takodjer postaviti se ponovno u do-dir sa svojim rodnim krajem, sa svo-jim narodom, iz čije kulture, htio ili ne htio, potječem«. Tako Giovanni Papini.

Sudbina vlastita naroda najviše nas zabrinuje. Udaljenošću puta opada ja-čina zvuka. Evropski potresi kod nas su ljuljanja. Kod nas nije nikad bilo jakih borba, naglih prelaza ni u političkom, ni u privatnom, ni u umjetničkom ži-votu. Mnogi su od nas odavna vikli na goodbama, pogodbama, sporazumima.

Život će se iskristalizirati, a novo doba imat će svoja načela i svoja vje-rovanja, koja će se teško mijenjati. I hrvatski narod već ulazi u novo doba. Naše je vrijeme period buna, revolucija, ratova, socijalnih vrienja, rušenja i gradjenja, a sve je to priprava za novo doba. Život se preobražava, narodi stva-rajaju nov život. U prelaznim epohama treba rušiti i novo graditi, obnavljati, postavljati nove temelje, da i našem Ognjištu sine sretno novo doba.

Josip Maček

Najviše veličine postižu se samo patnjom i pregaranjem. Sto je borna ostrija i krvavija, što se teze i sporije osvaja-ju novi vidici, to je i uspjeh stadij. Sramotan je uspjeh bez nastojanja, a ogavno je uživati ono, što nije postig-nuto barem udjelom naših nastojanja. *Goričina daje slast triumfu.*

Hrvatska povijest sve tamo od Pe-trove tragedije na Gvozdu obilježena je grozničavo žilavim nastojanjem hrvat-skog življa za očuvanjem narodnog ter-ritorija i uspostavljenjem svog vrhovni-štva u slobodnoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Državna misao okupljala je narod i vodila ga iz borbe u borbu, od patnje k stradanju. Tragedija je često postajala i prebolnom, ali zahvaljujući samo visokoj svijesti, poglavito hrvat-skog seljaka, mi smo, premda poraženi, išli dalje. Srtalo se u nove borbe, nade-lazili su novi porazi, ali uzalud! Veličina narodne misli bila je božanska, dakle besmrtna. Ona je tinjala i trebao je samo jedan jači zamah duha u opće povoljnim prilikama i *ideja državnosti postala bi stvarnost.*

Navoditi pojedine momente iz patni-cke povijesti, listati bezbroj onih bolnih stranica, ovdje mi izgleda suvišnim. Veličina prošlosti uzdiže duhove i kao okrepa daje poticaja novim nastojanja-ma.

10. travnja 1941. predstavlja triumi- naše iskonske borbe i obilježuje pre-kretnicu, koja se visoko uzdiže, dijeleći povijest na oslobodilačku i oslobodjenu.

Ono što je bilo do 10. travnja pred-stavlja dio cjelovit za sebe, a od 10. travnja otvorena je stranica povijesti s koje blistaju prve riječi: *slobodna Ne-zavisna Država Hrvatska... Poglav-nik... Ustaše... država reda i rada... država Hrvata: seljaka, radnika i inte-lektualaca...*

Vrijeme od 10. travnja plod je samo-onih, koji su se žrtvovali. Samo oni koji su pridonosili obole izgradnji N. D. H., mogu danas, da o istoj odlučuju. N. D. H. došla je u teškim prilikama i jasno je, da sada ona proživljuje poro-djajne muke.

839 godina se borilo, skoro devet v-jekova sve se žrtvovalo, pa je jasno, da će i nove poteškoće naći spremne sve protivusile, koje će u najskor-rije moguće vrijeme uvjetovati potpu-no sredjenje prilika. Ko je prije radio i sada radi, ko je prije bio kadar svlada-vati poteškoće, to će danas lakše činiti. Ali tko je prije razgradjivao i rušio, to danas ne će moći raditi; svaki koji dan-as ulijeva i najmanje nepovjerenja, svaki koji nastoji, da bilo kako omete

preporodni rad prepaćenog hrvatskog naroda, doći će doskora pod kotače hr-vatskog kolosa, i nestat će svih, koji nisu vrijedni živjeti. Da do danas, to ni-je već učinjeno, mogu ti, na istrebljenje osudjeni, zahvaliti opet posebnim općim prilikama.

Danas se čuju prigovori o nekoj o-kupaciji i ropstvu. Prigovaraju opet oni, koji na to imaju najmanje pravo. Siromasi duha, ni do sada nisu radili, oni su većinom rušili ono, što se uz ogromne napore postizalo, a danas si prisvajaju pravo kritike i ogovaranja. Njima ovo ne valja, s tim se ne slažu, a to i to za njih predstavlja povrijeđu na-cionalne časti. Nitkovi, manjkalo im je prije poštenja i pravednosti, a danas kao da nemaju i uvidjavnosti — oni lu-duju.

Naši odnosi prema drugim narodima svakome, pa i ludjaku su jasni. Mi smo na strani onih, koji mijenjaju lice Eu-rope, i mi suradjujemo sa svima oni-ma, koji u duhu nove Europe rade ne-sebično. Ko nas poštuje, mi njega ve-ličamo, ali tko i pokuša krnjiti našu na-rodnu veličinu, naći će nas proti sebe. Mi stojimo spremni na braniku hrvat-stva i u borbi za novi evropski poredak; mi duboko zadiremo u nastale prilike, a Poglavnik određuje, što je kada ra-diti. Uostalom, o svemu tome razmišlja-jući, svaki Hrvat treba da je svijestan, da Hrvati do 10. travnja nisu imali ni-šta svojega, a tim danom dobili su naj-veću vrijednost — slobodu i nezavis-nost. Borci — Ustaše već tada su bili uvjereni, da se odmah ne će postići sve ono, što bi i kako bi mi najradje imali. *Bili smo idealisti, ali ne takvi fanatici, da bi vjerovali, da ćemo postići ono što nijednom, pa ni najvećem narodu nije odjednom uspjelo.*

Poznato je, uz kolike je napore nje-mački, finski i talijanski narod postizao i postiže svoju potpunu slobodu i neza-visnost.

Žrtve, pa i najteže žrtve, narod, ak-o je jak, mora biti spreman podnijeti u borbi za konačni uspjeh. Karakteristi-čan je, napose za nas, primjer hrabro; finskog naroda u prošlom ratu s rus-kim gigantom. Zar primirje od 1940. koje je proglašeno općom narodnom ža-lošću, ne predstavlja — vrhunac nacio-nalnog ponosa?!

Samo veličina duha i misli može na-rode dovesti do konačne i trajne pobje-de. Slabići kao prije tako i sada — svojstveno sebi — sumnjaju i sa nepo-vjerenjem gledaju. Hrvatski nacionali-sti — ustaše puni vjere u svoju snagu i otpornost Hrvatsva ne sustaju prog

Volja i značaj

Točnost je naša dužnost

Točnost je nažalost među nama Hrvatima općenito rijetka vrлина, a netočnost teška mana, makar nam se to uvijek i ne čini. Pogledajmo malo sebe i okolo sebe, kako je s time u našem dnevnom životu, i vidjet ćemo upravo žalosnu stvarnost, koju moramo promijeniti u višem interesu.

Biti točan je upravo naša dužnost prema drugim ljudima, koji nam ne daju pravo krasti im dragocjeno vrijeme samo zbog toga, što se nama to dopada ili zbog toga, što mi ne znamo cijeliti svoga vremena. Da je pak netočnost zlo i grijeh prema drugima, to mi osjećamo i znamo, jer se uvijek moramo zbog nje ispričavati.

Kod tog našeg ispričavanja zbog netočnosti dolazimo vrlo često, da ne rećem gotovo uvijek, u priliku, da u nuždi lažemo, izgovaramo se ovim i onim pa malo po malo i sami vjerujemo, da je tako moralo biti. Pri tom nam ne pada ni na kraj pameti, kako tonemo sve dublje i dublje i odgajamo se za nekaraktere. Danas u našim ispričama govorimo samo netočnosti, sutra već male laži, onda počinjemo svijesno lagati, zavaravati, da napokon postanemo ljudi bez riječi, bez istine ne samo u stano vitim prigodama nego u životu uopće. Zamislimo takova čovjeka pred sobom i kako ga se klonimo, a onda odmah promislimo, da smo i mi to isto danas sutra za druge, ako tako nastavimo. Netočnost je s početka samo naša slabost, a kasnije loša navika, koja prijedje u krv i oduzima vrijednost našem karakteru. Otresti je se nije lako pogotovo ljudima slabe volje. Liječiti je možemo najlakše u početku, kad je ona naša slabost i kad smo još mladi, jer ka-

poteškoćama. Shvaćamo, da je ustaški boriti se, pa mi i dalje krvarimo.

Mi smo svijesni sadanjih prilika. Hrvatska prinosi udio izgradnji novog poretka, čiji je protagonist najveći muž današnjice Adolf Hitler. Mi znademo, da je potrebno još naše krvi i boli, da bi Hrvatska postala državom svih Hrvata i zemljom, koju će svi i seljaci i radnici i intelektualci osjećati samo svojom — Hrvatskom.

Od nas se traže žrtve i mi smo ponosni, da ih ovako muževno snosimo! Borbe i patnje je bilo, žrtve je danas, a gorčina predstoji!

Samo veličina duha i misli dovela je do uspostavljenja Nezavisne Države Hrvatske! Glavni dio puta je prevaljen, a Poglavlak s ustašama je najbolje jamstvo, da će preostalo nadoći, pa makar i uz cijenu najvrijednijih života!

MILIVOJ ŽIŽAN

snije je to vrlo teško i treba za to posebne čvrstoće volje.

Ne kaunimo iznositi ovdje zla i nesreće, koje sa sobom nosi u životu pojedinca i naroda ta ružna mana. Radije ćemo kao primjer navesti točnost i red jednog cijelog naroda kao što je veliki njemački narod. Zamislite, što bi bilo od tog naroda u ovoj gigantskoj njegovoj borbi danas, da nije svaki njegov član uzgojen u primjernoj točnosti, da mu ona nije u krvi kao druga narav. Njegova točnost na bojnim poljima, u tvornicama, u privredi i gospodarstvu, u cijelom javnom i privatnom životu je upravo najveća njegova snaga, kojom danas pobijedjuje stari svijet i nameće mu novi, bolji poredak za cijelu budućnost. Hitler je sam rekao, da se radilo samo o tome, tko će biti točniji u borbi, pa da pobjeda bude njegova. Da je snaga njemačkog oružja na Istoku i malo samo zakasnila svojim udarcem, bila bi sudbina Evrope zauvijek zapečaćena.

Makar kako je do sada u tom pogledu bilo kod nas Hrvata, to od danas u novoj Poglavlakovoju, ustaškoj Hrvatskoj mora biti posve drukčije. Točnost je ustaška vrлина, koja mora postati vrlinom cijelog naroda milom ili silom, jer je to jedan od uvjeta ne samo našeg opstanka nego i sreće i napretka cijelog naroda. Sve mora i kod nas biti kao po satu — i privatni i javni život — sve. Točno, na vrijeme, moramo u školu, na rad, ali i naš rad, naš posao, mora biti ne samo na vrijeme gotov nego i točno onako izvršen, kako je to unaprijed bilo određeno, zamišljeno, proračunano, a i proračunano je moralo biti posve točno.

Da se pak postigne, da postanemo točni, kako to potrebe života od nas traže, nije dosta stvoriti odluku, imati nešto dobre volje, nego za to treba i dovoljno škole, vježbe, i to svaki dan, svakog časa, a početi odmah, već od malih nogu. Tad je to i najlakše.

Škola nas već privikava na točnost, jer nam i zvono u školi kaže, da baš tada treba sat početi i svršiti, kad ono zazvoni. Profesori od nas traže baš tada i tada da napišemo svoje zadaće i da one budu tako i tako napisane. I tako dalje. Ali to nije sve, to nije ni blizu dosta. U kući moramo također biti točni. Točno od kuće poći i kući doći. Točno onako svoje poslove svršavati, kako se to od nas traži. Ne polovično, ne onako, kako se to nama čini, ni tako, kao da se hoćemo samo riješiti dosade i da nas mine ta po našem mišljenju gorka čaša. To vrijedi i za spavanje, jelo, učenje, rad uopće, pa i igru. Točno se onako igrati, kako to igra traži. Održati točno

svoju zadanu riječ, obećanje — sve je to vezano s onim: biti točan.

Možda će netko pomisliti, da su to sve sitnice u malom i sitnom dječkom životu, ali svijet se čitav od sitnica i sastoji, i na sitnicama se ljudi vide, jer velike stvari svatko drukčijom pažnjom i obzirom izvršuje. Osim toga, ako se baš na tim malim stvarima vježbamo u točnosti, onda će nam duh točnosti prijeći u krv, u narav, koja će postati točna kasnije i za velike stvari. Drugim riječima: postat ćemo točni sami od sebe i bez muke, jer ćemo po naravi takovi biti, kadgod to ustreba. Točnost će postati naša duboka navika kao što su i druge naše navike, koje smo stekli ni ne misleći i ne htijući. Pijanac je postao pijancem, pušač pušačem samo navikom i on pije odnosno puši, jer mora — tako je navikao. Ako mi tako postanemo točni, jer smo tako navikli, onda ćemo biti i onda, kad možda ne bismo ni htjeli biti.

Biti točan znači biti discipliniran u sebi. To je vrlo važno i rekao bih upravo od odsudne važnosti za cijeli život pojedinca i naroda. Budimo iskreni i priznajmo, da nama mnogo fali u tom pogledu. To nam baš sada kao narodu u vlastitoj državi treba više nego i sam kruh. Mi to moramo popraviti pod svaku cijenu, ako hoćemo sačuvati ovo, što imamo: slobodu i naroda i države. Bez te točnosti, discipliniranosti nemoguće nam je išta izgraditi, a mi baš hoćemo kao mladi naraštaj ne samo Poglavlakovu Hrvatsku sačuvati i obraniti, nego i učvrstiti i unaprijediti toliko, da ona bude prva među državama Nove Evrope.

Moramo stoga brzo na posao. Disciplinirajmo najprije sebe i budimo najprije mi točni kao nitko do nas. Vježbajmo se u tom svakog dana, svakog časa. Ništa ne smijemo sebi oprostiti, ni u čemu gledati svoju udobnost. Radi se o našem uzgoju, o formiranju čvrstih i valjanih karaktera, na koje će se Hrvatska sigurno osloniti i biti jaka protiv svemu i svakome. To nam je zapovjedio naš Poglavlak, to nam je naša ustaška dužnost, koju moramo ustaški ozbiljno shvatiti, jer bez toga, bez ustaških karaktera, opstanak Hrvatske dolazi u pitanje i u nesigurnost. Tkogod bi radio protiv sigurnosti opstanka naroda i države, bio bi izdajica, kojega mora odmah snaći ustaški sud. A može li ustaša biti izdajica? Sigurno je, da ne može i ne smije, a onda slijedi: ustaša se mora odgojiti u najvećoj točnosti i disciplini i time početi odmah i na to paziti uvijek cijelog svog života. To traži Poglavlak, to traži Hrvatska, za koju ustaša živi i umire disciplinirano i točno.

Prof. L. HALAT

Sjećanje na njega . . .

Sipila je jesenska kiša. Kroz plašt guste magle zapažali se obrisi kuća, koje su kao aveti izbijale pred mojim očima. Ulične svjetiljke lagano se njihale pod udarcima studenog povjetarca, a suho lišće padalo na vlažnu zemlju šušteći tužne melodije jesenjih sutona. U duši sam osjećao težinu jesenskih dana. Melankoliju ovog podvečerja još više je povećao događaj, kojeg sam se sjetio.

Kad sam se pred nekoliko mjeseci vratio kući, doznao sam, da je poginuo Mile, moj dobri nezaboravni prijatelj. »Poginuo« — ova riječ se duboko usjekla u moje srce i nisam vjerovao u prvi mah. —

— Zar Mile mrtav? — pitao sam se. Onaj Mile, koji je tako čeznuo za životom. Nisam vjerovao, ali bila je istina. — Mile je mrtav, poginuo je u Bosni. —

On je upravo ove godine svršio učiteljsku školu. Za vrijeme svojih školskih dana, među drugovima, isticao se kao dobar nacionalist. Mladenački žar pun borbenog hrvatstva poveo ga je u danima Oslobođenja u Bosnu, da ondje djelima potvrdi svoje nacionalno uvjerenje. Zajedno smo proboravili među divljim bregovima Bosne oko mjesec dana.

Bilo je proljeće u punom cvatu. Sunce je pomalo razbijalo hladnoću prošle zime, a priroda svojim zelenilom prekrila bregove

ve i dole. Sjećam se dobro. Jednog sunčanog popodneva zaputili se Mile i ja u polje podno nekog brijega. Oko nas sve je odisalo svježinom zelenila, koje je na više mjesta bilo iskličeno šarenim poljskim cvjetovima. Uz maleni potocić cvale su bijele ivančice, a žuti ljutići zlatili su zeleni plašt malih obronaka. Zuborenje hladne vode zanimalo je naše duše u duboke misli, da smo dulje vremena išli bez riječi gledajući oko sebe i diveći se krasnoj okolini. Ovo naše divljenje prekine Mile. — »Htio bi ovdje službovati! — Ovdje je zaista krasno!« —

On je neizmerno želio biti učitelj u Bosni, u lijepom kraju nedaleko Tuzle. Mnogo puta smo među sobom razgovarali, te je znao otkriti želje svog mladog srca i pričati, kakvu želi svoju budućnost.

Biti učitelj u selu ponosne Bosne, imati svoj obiteljski dom — to su bile njegove želje.

Ljubio je bosansko selo, jer ga je htjelo, da mnoga djeca ne znaju pisati latiničom, ne poznaju svoje hrvatske prošlosti ni svoje domovine.

Medju ove divlje, ali divne bregove pune ponosa i prkosa, htio je dovesti svoju zaručnicu, da u sreći i ljubavi savije obiteljsko gnijezdo.

Neizmerno je čeznuo za životom, jer ga je volio. Ljubio je njegove patnje, borbe, jer je znao, da iza patnje dolazi sreća, tih radost u dane našeg života. Njegova ljubav bila je sveta, velika, blagoslovljena mukama ispaćene domovine, koju je on neizmerno ljubio. Ljubio je domovinu, ljubio svoju dragu, a Bog je htio drugačije. On je želio, da se u temelje naše mlade Države uzidaju mladi, nepokvareni životi puni vjernosti, jer zna, da su oni jamac bolje budućnosti.

U Bosni smo se rastali. Dugo se nismo vidjeli i ne ćemo se više vidjeti. Poginuo je u borbi s neprijateljem, položio je svoj mladi život na oltar domovine.

Već je bio mrak, kad sam se nalazio na mjestu, gdje smo se zadnji put vidjeli i razgovarali. Ovo sjećanje uvuklo je u moje srce tugu za jednim prerano uvelim životom. Ali on nije uvenuo, on i dalje živi u ustaškim srcima, jer njegova smrt znači očvršćenje naše vjere u pobjedu ustaške misli, ona je jamac, da je ustaška Hrvatska oživotvorenje stoljetnog sna hrvatskog naroda.

Još uvijek je sipila sitna jesenska kiša praćena tužnom melodijom svježeg povjetarca. Pred mojim očima redali se doživljaji iz našeg prošlog života. Gledao sam tisuće križeva povrh ljesova naših mučenika, a iznad njih lebdeća slova — »Onj su s nama«. — I Mile je među njima, moj nezaboravni prijatelj Mile... B. F.

U radu i borbi

Nisu pucali

I.

Tako je prošao mutno naš mladi život. Već onda osjećali smo sav njegov teret i svu njegovu gorčinu... U tmurnosti takvih dana, u jesenima i zimama čutili smo hladnoću zime kao i ove večeri, kada ni smo mogli otići kući, nego smo zebli u starim kaputima i slabim cipelama i gledali, kako na trg pada kamenje demonstranata, a puške s trga su uperene prema ulicama. Sve je proteklo kao bujica vode u smrznuto more i jeseni i zime, u nepovrat.

Ta gledali smo u smrt te večeri ja i svi drugi suborci, koji su jednako osjećali i mislili kao ja. Šetali smo sami. Bijedni i jadni. Večer je bila hladna i prozirna. Najednom na šetalištu nestane rasvjete. Upravo sam bio u kutu trga, kad čujem poklika:

— Dolje teror!

— Dolje diktatura!

I doznali smo: vikali su naši.

Pridružili smo se tome krugu, jer smo osjećali kao i oni. I upravo su demonstranti bacali kamenje na zgradu, u kojoj se je imao održati zbor, kad — zasvijetle puške — bodežima

Prepušteni samima sebi, otišli smo za masom: ona nas je progutala. Mi smo postali njezini i bili smo spremni na najgoru. Jer — našu Majku razapinju. Zove se Zemlja. Zove se Domovina, Gruda... I ja sam odlučno potrčao s drugovima za masom, kad su je puške rastjerale, u kojoj su bili radnici i seljaci s crvenim kapama i — mi, koji smo hladno promatrali duge bodeže, hladnije od ove večeri i surovih pogleda onih — s puškama i bodovima. Drugi nisu ni bili.

II.

Naslonio sam se na zid neke zgrade i zgurio se. Bilo mi je studeno, i nožni prsti su mi zebli. I nikad se nismo tako osjetili osamljenima kao tada, premda smo vidjeli, da nismo sami. Ima tu i drugih, koji isto tako stoje pred cijevima pušaka. Ali osamljenost smo čutili u tome, što nam tu brat nije bio netko drugi, već radnik i težak. Da. To je točno. Nažalost, oni drugi su nas ostavili. Oni su se udaljili od sela i radničkih domova na predgradjima. Oni su otišli, a mi smo ostali tu, na pravcu, mi drugovi, radnici, seljaci, mi — niži.

Nešto mi je govorilo:

— Dodji!... Znat će, da i ti živiš, jer pobjeda je tvoja. Prazne riječi ostat će puste, a — — krv će reći potomcima, ko si i što si! Zar ne vidiš, da i drugi bacaju

kamenje?... Udri! Naši su dani izbrojeni. Njih još samo zanos drži... Ruši! Trebat će ti i to za život. Barikade su i previše blizu nas!... Mala djela čine velika. Djela su kristal na suncu i mjesečini, koja ove zimske veljačke večeri pokazuju patnička lica, naborana radom, dok na trgu svjetiljke ne gore. Kratak spoj?... To nije važno, u koliko je slučaj!... Ali namjera je — — važno je: nasrni, padaj, diži se, mi smo Mi — — —

Ne znam, da li sam ja to sam sebi govorio, ili mi je uistinu govorio moj drug Bepo.

Rekao sam samome sebi:

— Život, naš život, život nas sviju samo je kruto i očajno pregaranje. Naš život i vrijedi jedan puščani naboj, ali pod cijenom, da znaš — — prije nego što sam pao, nisam bježao — — —

I kao u razgovoru slegnuo sam ramenima, a zatim zgrabivši opet jedan kamen mirno sam nastavio razgovor sa samim sobom:

— Ovdje, gledaj na ovoj mjesečini, na ovome asfaltu stoji masa i zebe i ne će da se razidje, jer zna, jer osjeća, jer vidi nad sobom, u sebi, pokraj sebe — Zemlju i Ognjište.

Kako su tužni (ti čudni) razgovori i spovijedi, rečeni kao para, koja nam iz-

Čupanje korova u narodu

Mladi liječnik spomenuo mi je svaku kuću u tome selu, gdje je i on odrastao, u kojima su bile alkoholne žrtve. Vruće je ljubio svoj narod već tada, i boljela ga duša, što njegov dragi narod, njegovi seljaci toliko pate, a ne znadu, da sve te boli, patnje, nesreće, razdori, ubojstva i ostalo zlo dolazi jedino preko pijanstva. Još samom pijancu ili pijanki ne djeluje tako zlo, ali njihovoj djeci, pa unucima, grozno ih uništava.

— Narod pak, vidite li, — tumači mi prijatelj, mladi liječnik — i ne pomišlja odakle mu potječe toliko zlo. Ne samo to. Čak i ne vjeruje stvarnim dokazima i jasnim primjerima proti alkohola, kad se nepotrebno, često i mnogo troši. No pijancu nije nikad nepotrebno ni često, ni mnogo. Da se utaplja u vinu, njemu još nije mnogo.

— Naš narod obično se tješi u svojim navučenim, dozvanim alkoholnim nesrećama skoro svuda jednako. Božja je volja, da je tako. Ili pak: Tako mi je sudjeno. Ili čak znadu reći: Došao je u vilino kolo. Obišao ga zli vjetar vještica. Sve krivo, svud izgovor, samo nije kriv pravi krivac. Gdje bi jedna naša žena poslušala iskren, istusan savjet. Nemojte piti, dok ste trudna i kad dojte čedo. Nemojte dati djeci opojno piće barem do 15 godina. Ona jedva čeka,

da samo dobije piti, pa što nju briga, kako će biti onome, kojeg ona ishranjuje.

— Istina je, gospodine doktore, — potvrdim mladom liječniku. — Ako mi neuki opomenemo u čemu zdravstvenom: ne valja, što tako radite, to će škoditi zdravlju, ako ne odmah, ali sigurno poslije; liječnici to zabranjuju — onda obično odgovaraju: »A što slušaš liječnika, zar je sve istina, što kaže?«

— Znam ja to, što kaže. No, ne smije se mirovati i pustiti narod, da se uništava, da trpi, a bez toga se može biti.

— Hajde da vam i kod nas primjerima samo u nekoliko kuća pokažem. Eto Adam Olovnjak ima dijete 5 god. staro, još govori ne zna potpuno, a dijete već govori dobro u trećoj godini. Mati mu rado čaše prazni. Sin mu šef eno veliki pijanac i razbijač. A to je također po ocu i majci. Marta Luke Kitičara je ženska propalica. Mati pije sve češće, a tako je i nju naučila i eto dokle je dotjerala. Izgubila je stid i pošten obraz. Takva će joj biti i ona druga kći. — Vinko se Ujakovec objesio, a bio je veliki pijanac i lijenčina. Potamnio mu je um, a krivi su roditelji žedni i željni alkohola. — Gledajte našeg susjeda Miška onakog momak, a rodio se slijep. Djed mu je bio strašni pijanica, a i mati mu ne voli iz prazne, samo kad ima. Koliko pak ima tu-

plih upravo zatvorenih mozgova, pa slabih, boležljivih, krležljivih ljudi, žena i djece? A sve to krvnjom žedje za alkoholom djeđova i baka, otaca i majka.

— Pa da li se može barem ikako pomoći u tom smislu jednom našem narodu, upitam doktora.

A država naša — to je stara, jedina od najstarijih kraljevina u Europi — to je kraljevina Hrvatska. Čast i služba bana hrvatskoga i župana hrvatskih — to je staro, što se zna, i što je baš zapisano — najmanje 11 stotina godina. I do danas je to živo i sačuvano: i kraljevina i ban i župani! Pa kakvo je, takvo je — naše je, staro je, slavno je, — jer je poštovanja vrijedno, kao svaka starina. A naša je briga, da i opet bude i jako i slavno.

Dr. ANTE RADIC

— Može, ali trebao bi dugi niz godina i trebalo bi poduzeti prisilne mjere protiv pijančevanja. Mi liječnici i babice, pa učitelji, ali i vi seljaci i ostali svijesni rodoljubi morali bi u tom pogledu raditi u narodu.

Mato Kiš, seljak

lazi iz usta, u večeri kasnoj, hladnoj i mutnoj, kad nam je bilo jasno, da se moramo boriti.

A mjesec je veljača i zebu noge i nožovi se crvene

III

— Hitaj, hitaj, džukelo!

Naperene puške s dugim bodovima, koje su se sjajile na mjesecini, skrile su se za kutove četverokatnice i branile mast, da ne prodre na trg.

Medjutim neki radnik pokušao prijeći preko trga, jer mu je u blizini bio stan. Otišao je naprijed odvojivši se od mase

— Natrag! Majčino ti!

— A moran otić' kući!

— Natrag, il' ću te kundakom!

Kundak grubo odgurne radnika. Ovaj zatetura, padne, digne se, dodje natrag i bací kaput, koji je na njemu bio prebačen.

— I ja san čovik!

Možda je mislio nešto drugo reći, ali nije. Samo je promrsio dvije-tri grube riječi. I opsovao je.

Promatrao sam sve to i nešto me je peklo. Na stupovima svjetiljke nisu gorjele, a ja sam strepio, što će dalje biti. I ne znam, zašto mi na pamet pada »danski kraljević Hamlet« On je rekao, da je srčica — bludnica

— Ah da Sreća? Sreća jest — biti

u prvim redovima, a ne poginuti. Sreća je — — kad puške pucaju, ostati uspravno i nijedan te naboj ne dotakne, premda misliš, kad pokraj tebe zafijuće, da si ranjen i čudiš se, kako si živ

Iz ove ekscentričnosti i trenutačnog razmišljanja prene me glas:

— Gospodo, posjedniji put vas pozivam, da se razidjete.

Jedan stariji borac pokraj mene na to je rekao:

— Sad bi mogli sigurno pucati

Upravo je on to izustio, a odmah malo poslije toga puške su ispalile nekoliko naboj. Masa se je razbježala. Nekolicina ih je pala, ali opet su se digli i potrčali, dok je jedan čovjek ostao ležeći.

Kad sam to vidio i čuo kobne i gorke zvižduke taneta, nisam mogao odmah pretpostaviti, da se je to dogodilo, da ovdje na asfaltiranoj cesti — leži čovjek u vlastitoj krvi. To me je uznemirilo.

— To je strašno. Ubijati, ubijati! Ah to je životinjski, prosto!

Bila je kasna zimska večer: 10 sati i 20 minuta...

— Ah... što je ovo? Ja još stojim tu na zimi i — glupo promatram sve oko sebe. Nevjerojatno!... Pa i ja sam potrao...

Vidim i nesiljke

Kao brzojavni znakovi ove su mi se misli zabađale u mozak, te mi se je sve tog časa činilo nevjerojatnim, užasnim i groznim.

Čuo sam plotune, koji su parali i probijali zrak. Ali oni su probili i meso, i — krv je protekla. Na ovoj strani, na cesti, ostao je ležati jedan mladić, radnik.

Neki čovjek s crvenom kapom pokušao je podignuti mladića, koji je nijem i nepomičan. Usirena krv se je blistala kao rubin na mjesecini. Kad sam se i ja htio približiti krvavom drugu, čuo se je promukli, jaki glas:

— Maarš!... Pucat ćemo i u vas!

Ja sam se trenutno povukao, ali nešto me je instiktivno vuklo, da podignem drugu, koji je ležao skupljen i — okupan krvlju, strašnom, usirenom krvlju... I po prvi put sam tada osj io neku naročitu toplinu i bratstvo, kada sam oćutio, da je isti nagon, ista krv, isto srce povuklo i čovjeka s crvenom kapom, da podigne patog druga.

— Ajmo — poviče. Pucaj! Ubij i nas!

Ja mu se pridružim i rečem:

— Nosimo ga!

IV

Nisu pucali (iz zapisaka)

J. Zanetić

Seljačke zajednice

Hrvatski seljački narod mora biti svijestan, da mu nitko drugi ne će pomoći do uzadružene njegove vlastite moći i snage.

Bila bi zato najkobnija zabluda, kad bi naši seljaci držali, da je država jedina dužna sve za njih misliti i činiti, a oni sami, da se ne trebaju ni za što brinuti.

Bila bi i zabluda, kad bi naši seljaci držali, da će se moći jedino carinskom politikom, davanjem beskamatnih zajmova, opraštanjem dužnih poreza i zajmova usrećiti njihovo gazdinstvo, a oni da mogu mirno spavati, badavadžiti i čekati samo vrijeme, kad će im opet država kao na tanjuru sve donijeti bez ikakve njihove brige, borbe, rada i zajedničkog nastojanja.

No griješila bi i država prema drugim svojim staležima i građanima, kad bi svojim radom tetošila i mazila samo seljaštvo, umjesto da se jednako brine za sve svoje građane. Država tek može, a i mora, u izvjesnim prilikama, svojom pažnjom unapredjivati seljačko gazdinstvo u korist opće narodne privrede, a nipošto da time tetoši seljaka. Država će biti i dužna, po svojim korisnim i dobrim zakonima potpomagati seljačku proizvodnju i potrošnju.

Da se stoga ispravno odredi suradnja države u samoj seljačkoj privredi, da se i seljaštvo samo osposobi za život, rad, borbu i obranu ne sebe kao staleža, nego kao osnovice i srži cjeloga hrvatskog naroda, treba da i ono ima svoja uzadružanja i privatnog i poljudavnoga karaktera.

Sva ta seljačka uzadružanja kao prave narodne zajednice moraju se skrbiti, da svi planovi oko unapredjivanja naših sela budu dobro postavljeni i ispravno po poštenim ljudima provodjeni.

Seljačke zajednice različitih stupnjeva naročito su potrebne, da se seljačko gazdinstvo razvija u smjericama općega plana cjelokupne narodne privrede. No još je više potrebno, da samo seljaštvo ne ostane mrtvi stroj, kojim može svaki drugi da radi, što hoće i kako hoće.

Seljačko gazdinstvo traži, istina, svjesne, valjane i poštene vodje u državi za ispravno zakonsko unapredjivanje poljoprivrede. Ali i sami seljaci kao organizirana jedinica, a ne kao nesvjesna masa, moraju biti svjesni svoga položaja u državi, a dosljedno tome svjesni i svoje budućnosti i svoje borbe i svoga rada oko dizanja seljačkih

gazdinstva kao i općenito kulture sela. Zato se punom revnošću i žarom mora samo seljaštvo latiti složno rada za svoj boljitak, kakvom se revnošću mora brinuti i sama država, da svojim valjanim vodstvom i brigom unaprijedi opće gospodarsko blagostanje svih svojih građana.

Zadnji je upravo čas, da se svekoliko naše seljaštvo pored svih svojih ostalih društvenih ustanova uzadruži u svoju seljačku narodnu i gospodarsku zajednicu, koja ne će biti nikakvo obično seljačko društvo ili seljačka zadruža za kupnju i prodaju robe, za dobavljanje jeftinih zajmova ili što slično.

Seljačka narodna i gospodarska zajednica ima sebi postaviti veliki zadatak, da gospodarski poveže i organizira cijelo hrvatsko seljaštvo, a po njemu i čitav narod. U prvom redu ona ima unapredjivati u seljaštvu zdrav zadrugarski pokret, te taj podje ispravnim svojim smjericama.

Seljačka narodna i gospodarska zajednica treba da od svojih i preko svojih članova sakuplja novčana sredstva za svoj najmnogostručniji rad u cilju dizanja seljačke privrede.

Seljačka narodna i gospodarska zajednica treba cijelomu seljaštvu biti sve: i savjetnik i branitelj i prosvjetitelj; ona se ima brinuti, te svaki seljak putem unutrašnje kolonizacije stvori svoj zdravi seljački dom. A kao zajednica samih seljaka ona će i najbolje znati dati svoje mišljenje o svim pitanjima, koja se tiču gospodarskog i društvenog života seljačkog naroda.

Seljačka narodna i gospodarska zajednica treba biti svagdje, gdje se radi o životu i glavi seljaštva. Ona ima odredjivati prema stvarnoj ponudi i potražbi tržne cijene svoj seljačkoj robi: stoci, žitaricama, mlijeku, povrću, vinu i t. d. Ona ima nastojati te se cjelokupna seljačka proizvodnja usmjeruje u prvom redu što većoj kućnoj potrošnji kao i potrošnji unutar granica države, te se seljaštvo oslobodi međunarodne utakmice na stranim tržištima.

Seljačka narodna i gospodarska zajednica treba podizati i potpomagati preradivanje robe iz seljačkih proizvoda: vune, lana, konoplje, mlijeka, mesa, brašna. Ona pri tom ipak nema nipošto zadatak, baviti se sama na svoj vlastiti riziko tim poslovima kao trgovačko ili veleobrotno poduzeće. Ona će taj posao nastojati, prvenstveno, provesti putem zadrugarstva, ukoliko toga ne mogu provesti pojedinci.

Seljačka narodna i gospodarska zajednica ima naročiti zadatak, povezivati sav seljački rad bilo to pojedinca, bilo to gospodarskih zadruga; povezivanje mora biti u proizvodnji, te se stvore bolji tipovi prema zahtjevima tržišta, kao i u potrošnji.

Seljačka narodna i gospodarska zajednica nije ničiji neprijatelj, a od onoga, koji je njoj neprijatelj, nastojat će se braniti vlastitom snagom. Podizanjem zato cijena seljačkim proizvodima ne ide se protiv potrošača seljačke robe, nego samo za tim, da seljak po svojoj pojačanoj kupovnoj moći postane sam što jači potrošač u svome narodu.

Dr. MILAN IVŠIĆ

Možemo li se mi promjeniti?

Obećao sam vam, da ćemo izvesti na čisto pitanje, kako bi trebalo i može li se uopće život opet urediti, da iz njega nestane onog strašnog siromaštva i svijim nevolja, od kojih mnogi u tako raum godinama već postaju ostarjeli, a koje nevolje i siromaštvo počinju kao u svom izvoru kod svadja u obiteljima, među braćom, i koje svagdje onda dovođe do cijepanja obitelji i dijeljenja njihovih imetaka.

Vi ste možda očekivali, da ćete danas, kako sam vam prije i obećao, čuti moje mišljenje. Ali ne će od toga još danas biti ništa. Jedno radi toga, što čekam, da prije čujem vaša mišljenja o svemu tome, a onda tek, da vam kažem svoje, a drugo — možda i najviše baš radi toga! — *doživio sam ovaj tjedan nešto, o čemu bih svakako htio i vama pričati. Zato za danas ostavljamo ovo pitanje po strani, i da vidite o čemu ćemo danas. Na koncu ćete mi reći, nije li možda sve to, što ću vam danas iznijeti, trebalo kazati i prije, nego što hoćemo misliti, kako da svoj život promijenimo. Eto dakle, što je bilo!*

Vozio sam se kući autobusom. Cesta je bila očajna. Kiša je padala, noć je postajala sve tamnija, a pred nama same jame, da vas Bog očuva. Tresli smo se u autobusu, kao da se vozimo ne cestom nego po njivama. I, razumljivo, počeli ljudi razgovarati o cestama, kako su jedne lijepe, a jedne očajne — *eto i ova ovdje — kaže netko — kao da nikad nije vidjela ni kamena ni cestara.* »Tu cestar prima plaću, tu se raspisuju javni radovi, a on bar da bi se pobrinuo, da dobije kamena, i sam koliko toliko popravi.«

»Ne govore ljudi krivo«, reći ćete, a i ja sam tako mislio, kad li se najednom javi jedan iz kuta, kao da je tim riječima, što sam ih malo prije naveo, najveća pravda bila povrijedjena. Stade dokazivati, kako se ne može ni ot-kale kamena dobiti, a ovako, bez kamena, da je nemoguće valjda ilovačom cestu u redu držati, kako — i tako dalje, i tako dalje; mi smo odmah opazili: on je cestar, kojemu pripada ovaj dio ceste, pa bi se htio nekako opravdati. Videći kako se čovjek osjetio nepravedno napadnut radi te nesretne ceste, moji su ga suputnici najprije pustili, neka se ispriča, koliko ga volja, onda su mu, jedan pa drugi i na koncu svi, počeli odobravati. Da je kod toga odobravanja i ostalo, mi bismo se vozili dalje i ja vam o svemu tome uopće ne bih ni pričao. *Ali iz odobravanja oni su prešli zajedno s njime u bunjenje: kakav je to reč da on, jedan ne može ni*

kamena dobiti za takovu cestu i tako dalje i tako dalje. I tu da su stali, ja sigurno više ne bih na to ni mislio. Možda bi mi se bili i dopali, jer, pravo da kažem, ljudi koji vide, da negdje nešto nije pravo, pa se protiv toga bune, ti se ljudi meni svidjaju. Dapače, ako imadu toliko odvažnosti, pa su spremni otići ravno onome, koji je svemu tome kriv i pred njim se buniti, takove ljude ja volim. Da su ovi bili takovi, ja bih vam ih danas ovdje pohvalio. Ali šta oni? Kad su se dosta izgalamili, jedan po jedan su utihivali, još su se bolje svaki na svom mjestu zamatali, svaki ko da se povlačio u neku svoju jamu, koja mi se činila mokra kao i ove jame, iz kojih je auto u svojoj vožnji bacao velike mlazove zamazane vode. Uvlačeći se u tu jamu samo ste čuli: »E, šta ćemo, nije država kriva nego ljudi. Dobra je država, ali oni koji su od nje postavljeni, da se za to brinu, oni nevaljaju. E, šta ćemo...« To su bile zadnje riječi, koje su se čule... i od kojih mi je sve izgledalo još blatnije i još mračnije. Zašto? Sad ću vam reći.

Toga časa meni je bilo jasno, kako se ti ljudi ničemu ne nadaju, kako se bune, ali ne vjeruju, da će ikad nešto biti bolje. Ove riječi, ovo tužno, »E, šta ćemo!« meni govori, da su ti ljudi napustili svaku nadu. Oni priznaju, da država hoće dobro, da je država dobra, ali ljudi da ne valjaju. Ali to oni tako primaju, kao da se to nikako ne bi dalo promijeniti, da je nemoguće učiniti, da ljudi budu isto tako dobri kao država, da oni, tako da kažemo, usvoje u sebe duh države, pa onda dišu istim duhom kao država, da budu jednaki kao i država, da bude kao da iz njih i govori ne oni nego država. Možemo li mi danas reći: Država bi to htjela, ali Poglavnik to ne će, država je dobra, ali — oprostite što tako govorim, razumijete možda, da je to samo radi primjera — ali Poglavnik. Mi to ne možemo reći, jer ne može biti, da bi država nešto htjela, a to Poglavnik da ne bi htio, *kada je On država, kad je On u svojoj duši nosi kao dio svoje duše, kad je ta naša država i potekla iz Njegove duše kao nešto njegovo.* Kad bi to moglo biti, kad bi moglo biti da Poglavnik ne bude jednak kao i država, onda bi to bilo isto kao kad bismo tvrdili, da čovjek može ne željeti nešto, što u svojoj duši nosi, što si u svojoj duši želi.

Vidite, tako kao što je Poglavnik u svojoj duši sav povezan s našom državom, tako treba i mi da u svojoj duši budemo povezani sa svojom državom,

t. j. da u svoju dušu usadimo onu misao, koja sačinjava našu državu, misao hrvatsku, misao ustašku. Da ta misao postane dio naše duše tako, da kad bi nama bilo dano, da mi negdje osnivamo državu, da bismo osnovali isto takovu, kao što je i ova, koju je nama Poglavnik osnovao. I kao što se tamo — kad bismo mi osnovali svoju državu — ne bi moglo reći, da je ova država drukčija nego ona, što ju mi u svojoj duši nosimo, — ne bi se moglo reći, jer mi bismo baš i osnovali takovu državu kakovu bismo u svojoj duši nosili — vidite, jednako tako danas ovdje ne smije biti, da mi budemo drukčiji nego naša država, ne smije biti toga, da se može reći: »Država je dobra, ali oni nisu, država bi htjela, ali oni ne će.« *Kad se kaže »mi« mora biti jednako kao kad se kaže »država«, duh naš i duh države mora biti jedan. Kao što je duh države ustaški, ako i mi moramo biti po duhu ustaški.*

Razumijete li me sad, zašto vam kažem, da sam se na one svoje suputnike iz autobusa rasrdio? — Zato, što oni kao da ne vjeruju, da može duh državni postati i duh naš, da se možemo mi promijeniti tako, da ne budemo više mi drukčiji, država drukčija, da država bude takva, a mi drukčiji, nego da onako kako bude htjela država, i mi da onako hoćemo i onako radimo. Jednom rječju, oni kao da ne vjeruju, da duh ustaški — jer kad kažemo država, mi tu onda mislimo: duh ustaški i one, koji taj duh na sreću hrvatskog naroda u svojim grudima nose — ovi moji suputnici dakle, *kao da ne vjeruju, da duh ustaški može postati i duh naš, a u prvom redu duh svih onih, koji su postavljeni, da rade u ime države i da svi oni budu po tom duhu radili, oni kao da ne vjeruju, da se može postati istog duha, kakvog je duha i država.*

Srdim se radi toga na njih, jer kad bi svi tako mislili, kad bi svi mislili, da duh ustaški ne će nikad potpuno zavladati u čitavom našem životu i kad bi svi mislili, da se to ne može postići, kao što tako misle oni uzdišujući: »E, šta ćemo, šta se tu može!« — onda nitko ne bi ni nastojao, da taj duh u svoju dušu ucjepi, onda nas zbilja taj duh ne bi nikad preporodio, onda on zbilja ne bi nikad u našem životu zavladao.

A je li to istina, da se taj duh ne može ucjepiti tamo, gdje prije nije vladao? Nije to istina, jer mi znamo mnoge, koji su prije imali razne druge ideje, a tek poslije su postali ustaše. Na koncu, svatko ustašom je tek morao postati a malo ih ima, koji su već od dje-

Nekoliko riječi o klasi i staležu

Postoje razni načini ljudskog udruživanja, a njihova jakost i vrijednost za čovječanstvo ovisi o jakosti, vrsti i djelovanju privlačivih sila, koje mogu biti krvne, duhovne i čisto materijalističko-egoistične naravi. Tamo, gdje djeluju sile duhovnog ili krvnog veza, nastaju organske zajednice, koje su svakako savršenije i po čovječanstvo korisnije od mehanički sastavljenih zajednica, kojima je temelj egoizam, i to svima ista težnja za što većim materijalnim blagostanjem i uživanjem.

Promotrivši značenje i rad dvaju najvažnijih udruživanja, koje susrećemo u povijesti unutar i izvan nacionalnih zajednica, te uočivši njihov stav prema nacionalizmu i prema čovječanstvu bit će nam jasno, kojim putem nam valja ići. Ta udruženja su stalež i klasa.

Za klasno razlučivanje ljudskog društva i za klasno udruživanje najodlučniji je materijalni element. Ono se uopće javlja onda, kada svijest nacionalne zajednice

slabi i kod onih, kod kojih je ta svijest najslabija, javlja se usporedo s istom jakošću, s kojom raste materijalističko shvaćanje svijeta i života, odnosno istom snagom, kojom duhovne vrednote gube svoju važnost. U bitnosti se radi o tom: oni, koji posjeduju malo ili ništa materijalnih dobara, udružuju se s ciljem, da se dokopaju ovih, dok se oni gore, posjednici tih dobara i mogućnosti »uživanja«, suprotstavljaju svojim udruženjem, ne bi li do vječnosti zadržali dragocjen plijen. Ta se borba doduše na obje strane može pokriti i s par lijepih fraza o pravdi, slobodi, »zemaljskom raj« i t. d., s kojima se može zavarati bilo malen bilo golem broj navrnika, — ali na stvari to ništa ne mijenja, jer ovi ne vode, te će pošto klasna borba polučl »svoga cilja« ostati u jednakom, ako ne još u gore stanju, nego su prije bili. Dakle pokretač je egoizam i obožavanje zlata, a postavljeni cilj je nedokučiv, a to je imovna jednakost; čim se pojavi nejednakost, započinje nova klasna borba, a to uzevši u obzir narav čovjeka, stvarno znači rat do istrebljenja, dok uopće postoje dva čovjeka na kugli zemaljskoj. Klasa je po njoj biti Internacionalna, te protivnik svake hijerarhije, koja znači stvarno nejednakost, i temelji se na duhovnim vrednotama, koje za klasu ne postoje.

Stalež se osniva na duhovnim vrednotama, na organski jedinstvenom radu svih pripadnika jednog zvanja (i poslodavaca i posloprimaca) s organskim uklapanjem staleža u nacionalnu zajednicu. Njegova čvrstoća raste s podizanjem nacionalne svijesti i s porastom važnosti uloge duhov-

nih vrednota. I upravo poradi toga tu ne postoji samo briga za materijalne, nego i za duhovne potrebe članova staleža. Staleška svijest je plod duhovnog i krvnog veza, te pravog društvenog odgoja i shvaćanja, koji se temelje na vjeri i narodu. Staleško ustrojstvo po svojoj prirodi uključuje opstanak i poštivanje auktoriteta i hijerarhije. Stalež je nacionalan, jer on bez nacije ne gubi samo vez s drugim staležima, nego još više vez s čovječanstvom. Internacionalni stalež je ista nemogućnost kao i čovječanstvo sastavljeno od jedinica bez domovine. Temelj jest staležu kultura (uma i savjesti!), a ta kultura ne samo, da ne briše nacionalne razlike, nego naprotiv ona te razlike profinjuje i učvršćuje nacionalnu svijest. Pa i ona »svjetska ljudska država sličnoga tipa, kakav je na primjer po tračnici kukaca postignut u pčelinjaku, u mravinjaku i termitskom brdu«, o kojoj govori naš Sufflay, to nije Internacionalno društvo. Naprotiv, to je i te kako nacionalno društvo, ali bez barbarskih poriva, oplemenjeno ljubavlju, »koju propovijeda kršćanstvo«, a u kojoj je sadržana »tajna čitavoga života na Zemlji«.

Ovim činjenicama je jasno odredjen i naš stav. Konačni je uzrok klasne borbe, preko nepravedne podjele dobara, pokvarnost u ljudskim dušama, materijalistički nazori i egoizam, niska kulturna razina. To nas sve upućuje na to, da se s najvećom pomnjom dademo na izgradnju našeg staleškog poredka, dajući mu zdrav temelj. Taj leži u kulturnoj izgradjenosti ljudi, u visokoj razini kulture savjesti i uma, koja izvire iz pojma vjere i naroda.

BRANIMIR ROGIO

tinjstva nekako kao ustaški mislili, slično kao što ćete čuti za malo takovih, koji su već od djetinjstva nekako kao sveci izgledali. Većina svetaca su tek u kasnijoj dobi sveci postali, a mnogi su prije toga bili i veliki griješnici.

Vidite, tako je i s ustaškim duhom, za kojega ja vjerujem, da će nas pomalo sve prožeti.

Jeste li me kroz sve ovo o čemu smo danas govorili razumjeli? Ja se nadam, da jeste. No, onda mislim, da ćete sad razumjeti i ono što sam na početku rekao: da je možda sve to i trebalo reći prije, nego što počnemo misliti, kako da svoj život promijenimo. Jer promijeniti ćemo svoj život, i to na bolje promijeniti, što jedino i želimo, samo onda, ako ulje u nas novi duh, duh ustaški, a prije nego ćemo o tom novom duhu govoriti, zar nije bilo potrebno, da prije uopće budemo na čistu s onima, koji sumnjaju, da se ista već na tom svijetu može promijeniti. Njima, koji samo uzdišu: »E, šta ćemo, šta se tu može!« i zavlče se u svoje kutove, mi sad možemo odgovoriti: »Može se tu, može se čitav život promijeniti, i ako mi to hoćemo, on će se promijeniti«. A mi to hoćemo, jer kad to ne bismo htjeli, prestali bismo već davno ovako, preko našeg lista, razgovarati. Mi ćemo se promijeniti, jer toga života nama je već dosta, ovako se dalje više ne može.

F. Trbuha

Brat radnik bratu pjesniku...

Tužni su ovi dani, brate moj,
a moja tuga nije tuga pjesnika.
oni tuguju, jer vide nečije tužne oči,
a mi, jer plaćemo bez suza i grčamo
i čekamo, da možemo svijetlu suzu dobra uzmoći.

Teški su ovi dani, brate moj,
a ta težina nije riječ, koja se često govori:
neki govore da budu natovarenima bliže,
a oni, koji klecaju pod teretom da bude
krik odaha, prije nego se na vrh stiže. —
A ja, vjeruj, ne tugujem,
ne ropčem i ne plaćem
samo zato da pokažem i otvorim svoje rane,
da se čuje moj bol i prezir truloga,
nego, da mogu veseliji dočekati bolje dane.

A oni dolaze,
naviru
dolaze

Nešta o podjeli rada

Ekonomska proizvodnja zasniva se na društvenoj podjeli rada. Svaki proizvođač proizvaja jedan dio i vrst proizvoda, koji se na tržištu traže ili bolje: koje društvo treba, da bi moglo uskladiti i usčuvati harmoniju gospodarstva proizvodnje. Pod tom harmonijom (obzirom na proizvođače) razumijeva se: 1) da se na tržištu nikada ne osjeti manjak ili poplava proizvoda; 2) da aktivna proizvodnja jedne vrsti proizvoda ne jača na račun padanja brojnosti drugih proizvoda. U primjeni to znači, da društvo teži, da razvitak i porast poduzeća (proizvođača) teče usporedo sa potrebama proizvodnje i proizvoda, a ne da se jedna vrst poduzeća i proizvoda razvije do velikih suvišaka na tržištu, a da tržište osjeća istovremeno oskudicu drugih vrsti.

U kapitalističko liberalističkom društvenom sustavu to načelo takove podjele rada nije provedeno. Slobodna utakmica proizvođača ne dopušta društvu uvid u razvoj proizvodnje. Tako se ne može saznati, da li su proizvedene količine jedne vrsti proizvoda potrebne prije nego što stignu na tržište. A tada je već kasno: tada počinje spekulacija trgovaca. Ako je proizvodnja veća od potrošnje robe, cijene padaju, u obratnom slučaju rastu. Time je harmonija društvenog gospodarstva pomućena i porušena. Ne samo da nastaju neredi u proizvodnji i na tržištu, nego, posve prirodno, i u cijeni rada, koji je za istu vrst uvijek gotovo jednako utrošen. Nagomilavanjem jedne vrsti proizvoda na tržištu nastaje povremeno zastoj u toj vrsti poduzeća, a ti zastoji radjaju neuposlicom radništva, najvećim zlom kapitalističkog sustava. Isto se događa prekomjernim i slobodnim porastom jednovrsnosti poduzeća.

U uredno organiziranom društvu ne može nastati nesklad niti u proizvodnji, a niti na tržištu. Društvo imade pravo — u težnji da očuva harmoniju gospodarstva — da nadgleda i ravna u podjeli rada. Samo tako će i podjela rada ispuniti svoju dužnost. Utjecajem društva (države) na određivanje vrsti, dijela i količine proizvodnje i broja pojedinih poduzeća predustrest će se neugodne posljedice kapitalističkog društvenog uređenja. Tako će nastati i približno ravnovjesje na tržištu (približno, jer tržište ne ovisi samo o proizvođaču!). Uposlenost radnika ne će stradavati, jer poduzeća ne će nestajati, niti prestajati raditi; društvo je uredilo način podjele rada. Tako nastaje planско gospodarstvo. —Ver—

Grbavi Lukeš

— Jeste li se vi, kume Lukešu, tako i rodili? — upitam staroga Luku škripljavca, koji je sav k zemlji bio zgrbljen. a već mu bilo blizu sedamdeset.

— Ne, sinko dragi, — odgovori Lukeš — ni govora o tome.

— Tri sam godine bio ulaner za Franje Josipa, eno ti u mojoj kući u sanduku fotografija, koju čuvam za uspomenu.

— Pa onda zašto vam je sva hrptenjača savinuta i glavu ne možete gore dići?

— Kad sam došao iz soldačije, otišao sam u službu kod Bertolda Sterna. Imao je dućan i gostionu. Još on kako tako dao se podnijeti, ali njegova Betika, to je bila goropadna ženetina.

Posla je bilo uvijek za trojicu, a ja sam morao to sve sam urediti. One velike sanduke od 150 i 200 kg sam sam dizao u kola i iz kola. Vreće po 100 i 200 kg težine sve na moja ramena. Istina je, bio sam i jak, ali ipak čovjek nije od gvoždja. Nijesam ja to odmah osjetio, nego za dvije tri godine. Ali ipak još sam se držao, nego glava mi se prva počela sve niže i niže spuštati, dok nisam izašao eto, kako me vidiš.

— Tu sam bio kod njega u službi ravno 8 godina.

— Zašto nijeste išli služiti k selja-

ku? — upitam starog prijatelja.

— Služio sam ja i kod seljaka, dok nisam bio pozvan u vojsku. Dvije godine služio sam kod sada pokojnog, ti ga i tako ne poznaš, Ferka Loparca. Ne zna se, gdje gore i teže. Bez srca jedan, bez duše drugi, pa sirotinja nezaštićena mora stradati makar i životom platila.

— Pravo Lukeš kaže, pomislih u sebi. Loparčevi su i lakomi i škrtri, zato valjda i jesu bogati.

— Nikad pravog obroka i masnog zalogaja. To sve oni sami potroše, dok sam ja vani u poslu. I po kiši i po snijegu, uvijek vani i nikad poslu kraja. Najzadnji kukuruz okopaju. Najzadnji livadu kose, a dok su drugi i žilo već izvezli, oni još žanju.

— Kako to, da su tako zakašnjavali?

— Tako! Škrtri su bili dati sirotinji, da zasluzi koji groš. A treba težacima dati i jesti. E, mudrijaš je bio on.

Nego nas četvero sami svuda. On, sin, snaha i ja, a žena mu kod kuće. I kako sam ja otišao od njega, više nije imao radnika, koji bi ga tako dugo služio. On je rob onih 30 jutara zemlje.

— Kad sam otišao od Bertolda, iste godine sam se priženio kod Jane Vidove i tu sam, vidiš, na tom gruntu i sada do Božje volje. M. Kiš

»Socijalni eseji«

(F. Niedzielski)

Mi Hrvati imamo veoma oskudnu anti-marksističku literaturu. Kad uzmemo u obzir poplavu marksističkog tiska po cijeloj Hrvatskoj i usporedimo je sa svega nekoliko vrednijih pokušaja, da se prikaže s hrvatskog nacionalnog stajališta svjetovni nazor, koji potkopava bitne temelje naše kulture, uvidjamo, da kod nas postoji velika potreba za kritičkim djelima o marksizmu.

Već odavna nijesmo imali prilike pročitati neki kritički osvrt na tu danas toliko razvikanu teoriju. Naši najmladji i ne pamte starije studije, referate i publikacije o tom pitanju, koje su dijelom zaboravljene a dijelom razbacane i nepristupačne. Zato smo se obradovali, kad se pojavila knjižica uglednog mladog hrvatskog javnog radnika dra Felixa Niedzielskog pod naslovom »Socijalni eseji«, u kojoj se na duhovit način pobijaju temelji marksističke ideologije. Temeljna teza Marksove političke ekonomije - teorija vriednosti — i Marxova filozofija — dijalektički i historijski materijalizam — postavljene su u ovim esejima, prema piščevim riječima, pred sud zdravog razuma

Zaključak iz svojih izlaganja prepušta autor samim čitaocima, a taj je bez sumnje, da je marksizam kao životni nazor za nas neprihvatljiv i neispravan.

Drugi dio eseja govori o socijalnoj nauci Crkve. Zanimljivo je, da autor naglašuje, kako je Crkva protiv totalitarne države u normalnim i sredjenim prilikama. »Medjutim«, veli dr. Niedzielski »izvanredne prilike zahtijevaju i izvanredna sredstva, te stoga može također sa stanovišta nauke Crkve biti opravdana državna uprava, koja je prekoračila normalne granice svoga djelokruga (podertao autor), ukoliko se ne protivl zakonu vjere i čudoredja...

Piščeva je koncepcija, da između dvaju ekstrema — liberalnog kapitalizma i marksizma — treba poći putem zdravog socijalnog solidarizma, koji se bitno razlikuje od prednjih materijalističkih sustava, potpuno oprečnih našem shvaćanju.

»Socijalne eseje« dra Niedzielskog izdalo je Akademsko Križarsko Bratstvo »Mahnić« u Zagrebu, Palmotičeva 3.

S. P.

ALEKSA KOKIĆ

svećenik i pjesnik bačkih ravni

Kada je Bačka Hrvatska umornom rukom starice prebiralas stranice svoje povijesti pred očima svijeta i svakoga potsjećala na mnoštvo njenih sinova, koji prodjoše stazom života okupani znojem lica i vlastitom krvlju s tužnim uzdahom za nesudjenom slobodom — iskrisuje pojava Al. Kokića kao providnosnog čovjeka, koji je trebao svojim perom iznjeti pred širu javnost čežnju, nađe, želje, ciljeve, duboku vjeru i čitav život u svim njegovim stupnjevima i bojama, sa svim njegovim suzama; s pjesmom, koja se rodila u krilu veličajnih ljepota prostranih ravnica. Na prekretnici povijesti Bačke Hrvatske Kokiću su bili suvremeni svi naponi za uspostavljanjem nečega ljepšeg i boljeg; sve čežnje za sretnijom budućnošću, jer pojava Kokića spada u porodajne grčeve nove kat. mladosti Bačke Hrvatske. Kokić je trebao biti epigon onog neshvatljivog zanosa, koji je nastao pod uticajem nemogućih državnih režima, kao i pod utjecajem privlačne snage Neizmjerne i Vječnog. U dane Kokićevog srazmjerno vrlo kratkog života pretvorila se mala iskra, koju su Bački Hrvati vjekovima u srcima nosili, u sveti oganj, koji se rasplamsao na oltaru vjere i slobode jače nego ikad. Bujica života donosila je pred Kokića mnoštinu motiva, bezbroj događaja i on je trebao pružiti ruku, izabrati najljepše, absorbirati u sebi sve ljepote, tugu, bol i zanos i pročišćeno, produhovljeno predati nam putem svojih pjesama. U koliko je Kokić u tome uspio i kako je uspio, to su pitanja, koja nam se nužno nameću, jer kad odgovorimo na njih znat ćemo ocijeniti umjetničku vrijednost Kokićeve poezije. Nema sumnje, da se moraju uzeti u obzir prilike, u kojima je Kokić živio i okolnosti u kojima je stvarao.

Aleksa Kokić rođen je 14. listopada 1913. godine u Subotici od oca Ivana i nane Nanike. Prvu svoju mladost kraj osmero, što mlađih što starijih, braće i sestara proveo je Aleksa u roditeljskoj kući. Tih i miran, prema svima blag i susretljiv Aleksa je bio mezimče u domu; nasmijan, iskren i povjerljiv bio je dobar brat i vjeran prijatelj. U najranijoj svojoj dobi, prvih poslijeratnih godina, Kokić je bio svjedokom narodnih patnja, vjere i običaja. Već kao mali pučkoškolar, a kasnije i kao nižeškolar, imao je prilike, da u punini mirisa ba-

gremova cvijeća čuje, kako se sokacima rodnog grada razliježe topla djevojačka pjesma naših »Kraljica«; čar zimskih večeri imao je priliku osjetiti u krugu svojih najmilijih kraj domaćeg ognjišta. Zatim, Božić, božićne pjesme i običaji... Uskrs, uskršnje pjesme i običaji... Sve je to Aleksa mogao vidjeti i osjetiti u svojem djetinjstvu, jer je kasnije veći dio svog života proveo daleko od svega toga.

Providnost je imala svoje planove...

Osjećajući u sebi poziv za svećenički stalež, Kokić se morao rastati s roditeljskim domom i rodnim gradom, te poći u Travnik. U Bosni, u Travniku se počeo Aleksa baviti pjesništvom (god.

Bez mosta

*Teče rijeka boli u beskrajnost,
teče rijeka preko koje mosta nemo
Prepušten njenom mahnutom viru
gutam svoju i tuđu bol.*

*Okupano u gorčini njene vode
srce moje radost žedja.
Srce moje žedja radost
i pomalo vene.*

D. Panjkotu

1928.). Prvi pak njegov književni uspjeh bio je taj što su »Subotičke Novine« godine 1930. u svom književnom prilogu prve i prvi put donijele njegovu pjesmu. Od toga časa Kokić je bio suradnik ne samo njihov, t. j. »Subotičkih Novina«, nego svih hrvatskih književnih revija, časopisa i glasnika. Treba prelistati »Hrvatsku Prosvjetu«, »Hrvatsku Reviju«, »Hrvatsku Smotru«, »Obitelj«, »Klasje naših ravni« — pa će se dobiti lijepa ilustracija Kokićevog rada. Glasnici, tjednici i dnevnici donosili su i objavljivali Kokićeve stvari. Svakako, da je ova razbacanost doprinijela popularnosti Kokića, ali ona je bila sudbonosna njegova greška, koja ga je prilično skupo stajala.

I kao sveučilištarac-bogoslov Kokić radi na književnom polju. Prigodom stogodišnjice Zbora duhovne mladeži zagrebačke (god. 1936.) izvedena je u

velikom kazalištu u Zagrebu Kokićeva litomontaža: »Sto godina vjeri i narodu«. O uspjehu su pisali skoro svi zagrebački listovi. U toku spremanja za Mladu Misu ugledala je zbirka Kokićevih pjesama svijetlo. Dao joj simbolično ime »Klasovi pjevaju«.

Na blagdan sv. Petra i Pavla 1937. godine podijelio je sv. red svećenstva preuzv. g. Lajčo Budanović svršenom bogoslovu petog tečaja Aleksu Kokiću. Dakle, dočekao je najradosniji dan svoga života. Želja, da bude svećenik i pastir, ostvarena mu je, jer kratko vrijeme iza prve sv. Mise Aleksa je dodijeljen za kapelana župnoj crkvi sv. Roka u Subotici. On, koji je uvijek branio sve što je katoličko i hrvatsko, Kokić, koji je pjevao prigodom 250-godišnjice dolaska veće grupe Bunjevaca u Bačku:

»Hrvati bili smo uvijek — Hrvati ćemo odsad biti« — našao se pod istim krovom s prvoborcem bačkih Hrvata msgr. B. Rajićem.

Kokićev rad u školi, crkvi i ispovjedaonici najbolje će znati ocijeniti oni, koji su mu bili blizu. Uvijek spreman, uvijek veseo. Sa svima dobar, sve jednako voli.

Svećenička služba, pastoralno djelovanje, bez sumnje bi mnogo utjecali na Kokićev kasniji književni pjesnički razvoj. Nakon godine dana dušobrižničkog rada na terenu u župi sv. Roka poslan je Aleksa u Zagreb, da studira slavistiku. Kokić se u novoj situaciji ponovo snalazi. God. 1938. izdaje centrala Kat. Akcije u Zagrebu zbirku Kokićevih pjesama, odnosno zbornih i prigodnih recitacija pod naslovom: »Zvona tihe radosti«. Zbirka je u javnosti ostala skoro nezapažena. Kada se postavilo pitanje bačkih Hrvata Aleksa Kokić s Markom Čovićem izdaje brošuru: »Bunjevci i Šokci«. Sami motivi radi kojih je brošura izdana upućuju, da u njoj ne treba tražiti naročite književne vrijednosti. — Bezbroj manjih radova, slabih kritika, razbacanih po tjednicima, časopisima i glasnicima dokaz su plodnosti Kokićevog rada.

Još godinu dana je trebalo... i svršio bi studije.

Medjutim, dužnost ga je zvala, da odsluži vojni rok u Cetinju. Nakon operacije od ilensa, daleko od svog rodnog kraja na podnožju kršnoga Lovćena umro je Aleksa Kokić.

Bilo je to 17. kolovoza (subota) 1940. god. prije podne.

*

Kroz cijeli svoj život nosio je Kokić dva ideala u svojem srcu. Ta dva ideala poput purpurnih niti prepliću cijeli Kokićev književni rad. Zapravo, bez tih ideala Kokić i ne bi bio Kokić, Kokić svećenik i Kokić pjesnik. Neograničena ljubav prema Savršenom, Jedinom i Vječnom, koji je putem obilja svojih milosti razveselio mladost Aleksinu pozivajući ga za službenika oltara upućuje nas, da promotrimo Kokića, kao katoličkog pjesnika. Vjekovno očekivanje naših salaša i ravnica neke blage, tople ruke, koja bi svojom nježnošću sa svježih rana skinula veo tajne i u nostalgiji Bačke Hrvatske otkrila svijetu nepoznate ljepote dovode nas do zaključka, da moramo upoznati Kokića kao pjesnika naših njiva i salaša. Naši salaši i njive imaju svoju prilično dugu povijest, stotinu događaja, tisuću zahtjeva, mnogo nacionalnih, socijalnih i kulturnih problema, koji očekuju razumijevanje, poznavanje i najhitnije rješenje. I zaista! Ljubav prema salašu i rodnom gradu sredjena i složena u stihove našla je prvi put mjesto u Kokićevoj zbirci pjesama. Kokić nam je prišao, primio nas za ruku. Poveo nas k stazi života i ostavio nas »kod Jaslica«. Tu nam je Kokić progovorio kao katolički pjesnik, koji uz ljubav prema rodnoj grudi nosi i silnu ljubav prema Stvoritelju. Ali u ocjeni Kokićevog književnog rada moramo ostaviti po strani uzvišenu tematiku njegove poezije, jer uzvišeni i savršeni ideali u književnom djelu ne znače da i djelo mora biti savršeno. Veličina je umjetnika i stvaraoča u tome, da svoje ideale, načela i nazore o životu umjetnički prikaže i ocrta kidajući i dajući komadić vlastitog života u svojim tvorevinama. Napose, katolički pjesnik je svijestan, da po volji Providnosti kroz njegovo djelo mora progovoriti uporni vitalitet i realistički životni nagon spojen s dubokim, svetim, mističnim uronjavanjem u transcendentalnu stvarnost. Katolički se pjesnik smije i ne može se gubiti u neplodnom jadikovanju, njega ne smije zadovoljiti pasivno zurenje u tok života, koji pred njim danomice teče. Skupljajući i stapajući u sebi svu ljepotu, bol i tugu drugih i samoga sebe, brišući vlastite suze i suze drugih, katolički pjesnik mora biti svijestan svoje misije i odgovornosti. Uronivši u dubine savršene Ljepote, pjesnik mora biti potpuno svijestan, da se sredobježno rastvaranje i kobni utjecaj sila odstranjuju samo dubokim intimnim prijanjanjem uz najnutarnije, najpotpunije, najsavršenije središte života. Katolički pjesnik ne smije samo reći:

«Ich weiss nicht, wie ich mich ausdrücken soll... wie wenn etwas Unsichtbares mich emporzöge... ich fühle Gott meiner Seele so nahe...» (Mit offenen Augen durch Gottes Natur, str. 2), jer time nije izvršio svoju zadaću, svoj poziv. Svakako, Kokić je htio biti katolički pjesnik. Sve njegove pjesme, svi ciklusi, cijela zbirka o tome govori, to svjedoči. Dok je prvi dio zbirke izražaj života u njegovim nijansama i pokušaj spajanja života drugih, stvarno: ljudi nizina s vječnom Dobrotom, drugi dio zbirke ostaje ogledalo ličnog, intimnog života Kokićevog. Stilski nježan i pristupačan, Kokić nas na momente osvaja, ali, kada tko nakon čitanja odloži pjesmu i počinje po kutevima svoga sjećanja i razuma tražiti dublje probleme ili bilo kakvu problematiku, tada se Kokić javlja u divnom svijetlu, u svijetlu površinskih struja, koje su pjesnika zahvatile, pronijele ga kraj kakvog događaja i zatim dalje ponijele ljuljajući ga u osjećajima. I puštajući po strani za sada — prvi dio »Klasovi pjevaju«, da bi upoznali Kokića kao katolika i pjesnika, promotrit ćemo ga, kako stupa »Svijetlim visinama«, zatim u onim sretnim danima, koje sam naziva »Blagdan duše« i u posljednjem njegovom ciklusu kada proživljava »dane tišine i molitve«.

Vječna Ljubav povela je Kokića iz svakidašnjice i usmjerila je korake njegove »Svijetlim visinama«. Ciklus je prepun blagih sjećanja na tihu jesensku noć, kada je Isus zatražio svu njegovu mladost, na onaj dan kada je za Njim pošao, kada je zablistala suza u oku oca, a on kada je trebao konačno poći. U tom ciklusu karakteristična je pjesma: »Radost mladog srca«:

*Uzdrhtalo srce mi mlado, zaspale živom oči,
dušom se razlila mojom beskrajna sreća i radost,
spoznao kada sam jedne zvjezdane jesenske noći,
da zoveš, Isuse, mene i tražiš svu moju mladost.*

*Ni riječi mogao nisam prozborit od velika ganuća,
u duhu gledao sam Tvoje oči plavetne, svete,
koje su toplo me zvale i ja sam se do svanuća
od sreće nenadne svoje plakao kao dijete...*

*Od te zvjezdane noći nisam Te tražio više,
u srcu, jer sam Te svojem zavijek, Isuse, skrio,
a dani života moga tekli su mrvnije, tiše,
Tvojim hodajući putem ja sam sve sretniji bio.*

*Za Tvojim visinama čeznuće u meni raslo sve jače
i dok sam Tebi bijedni darovo život svoj golii,
Ti duši mojoj nisi nikada dao da plače,
nego da Tebe samo sve više i više voli.*

*Uzdrhtalo srce mi mlado, zaspale živo su oči,
dušom se razlila mojom beskrajna sreća i radost,
spoznao kada sam jedne zvjezdane jesenske noći,
da zoveš, Isuse, mene i tražiš svu moju mladost*
(str. 43.)

Pjesma je bez sumnje jedna od uspjelijih pjesama u zbirci uopće, ali važno je baš kod nje kao i kod mnogih Kokićevih pjesama, da Kokić nema snage zaći dublje u svoju nutrinu, da nam razotkrije bogatstvo svoje pjesničke duše, da započetu misao završi. Nakon kitice: »Za Tvojim visinama čeznuće u meni raslo sve jače...« očekujemo, da će nas pjesnik postepeno uvesti u dubine svoje vjere i ljubavi; Kokić — međutim — ne nalazi riječi, da završi, što je počeo i ne preostaje mu drugo, nego svršiti prvom kiticom: »Uzdrhtalo srce mi mlado...« Časovi »Tihe adoracije« u sjaju vječnog svjetla trenutačan su odraz onih beskrajnih sati, što ih je mlada duša željna tišine provela pred svetohraništem. U te sate je Kokić najsretniji, najlirskiji i najpobožniji. Ali u poredbi s drugim izrazito katoličkim pjesmama Kokić zaostaje. Kokić se sprema molitvom za budućnost, Kokić moli, jer vjeruje. No i u svojoj molitvi Kokić je individualan, moli na svoj način. Ne želi ništa. Tek u pjesmi »da Te svuda nosim« izgovara riječi:

*Predobri,
nikada ne ću iskati od Tebe
da mi druge dadeš utjehe i sreće
zato što za Tvoju slavu radim
osim da Tebe
svuda, svuda nosim
kao što Te nosih
u danima mladim.*

(Str. 51)

U cijelom drugom dijelu Zbirke bez sumnje su najbolje: Dar Bezgrešnoj i Susret sa sv. Nikolom. Pjesma »Dar Bezgrešnoj« je topla, riječi normalno teku i ne osjeća se nikakva usiljenost. Možda je to zato, što nam pjesnik vjer-

no iznosi svoje osjećaje i ne stavlja ih u kalup stroge forme.

Za sve te pjesme moglo bi se reći, da su to pjesme — molitve i kao takve one dopunjuju i zaokružuju ličnost Kokića pjesnika.

U prvom dijelu zbirke »Klasovi pjevaju« izbijaju iz svih pjesama ljubav prema rodnom gradu i njivama. U prvom nas ciklusu Kokić ostavlja »pred jaslucama«. Uskoro će Božić, a u tom očekivanju blagdana Novorodjenog Kralja Kokić pjeva:

Božićna noć se spušta... Ko sitne
nestašne ptice
srebrnih bijelih krila pahuljci lebde
po zraku
i rodnom nečujno padaju na njive,
ceste, salaše
što se pomalo gube i nestaju u
zimskom mraku
(Božićna noć se spušta, str. 9.)

»Kod jaslucama« je pjesnik molio s nama. I proširujući njegov obiteljski krug morao je priznati: »Moji se dive božanskom Čedu«.

Intimno vezan za bačke ravnice, prijateljski raspoložen prema ljudima koji ih nastanjuju, Kokić je sve svoje pjesme i ljubav pretočio u drugi ciklus »Klasovi pjevaju«. Istina, Kokić nije, koliko se bar iz pjesama razabire, mnogo živio na salašu, ali je važno, da je Kokić prvi, koji o njima uopće pjeva. Nježna, ali bujna fantazija i opažanja obasjavaju svojom vedrinom i lakoćom. Kada čovjek vidi tako lijepu, nisku kućicu, kakovu je slika, Kokić pri povratku, iz svijeta, svaki bi na majčin pozdrav »Sinko dragi!« — nehotice kliknuo: »Nane...«. Ljepote radjanja novog dana na ravnica dobro je zapažao i prikazao u pjesmi: »Jutro na salašu«. Nakon melodičnih riječi i realnog zapažanja teško je odložiti pjesmu. Skoro nam je žao, što je pjesnik realan, te nam stavlja posljednje redove:

I dokle ja motrim sve to, udišuć
mirisne njive,
presretno moje na um
djetinjstvo sada mi
palo...

Strina me trgla iz misli... Pokuca
glasno na vrata: —
»Uranio, rano, jesi l'?!
»Jesam, strino,
malo...!«

Iz pjesme izbijaju neposrednost, dodir sa salašem i ravnica, a oblik pjesme, zapažanja i refleksije nukaju me, da pomislim, da je to jedna od najiskrenijih, najljepših i najholjih pjesama

Svu čežnju njegovih kod kuće, ljubav prema roditeljskom domu Kokić je pretočio u pjesme ciklusa: »Sestra mi piše sa ravni«. Ove su pjesme najjači dodir sa životom ljudi nizina. Stihovi su svježiji, katkada sjetni. Najtajniji osjećaji brižljivom rukom sestre kao da su poredani jedan kraj drugog. I pjesnik je tu mek, zamišljen i sjetan, a iz dašine tješi svoju sestru:

»Ne! Nisam te, sestro draga, zaboravio
u ovom gradu,

u kome živim eto već godinu sada petu,
dušu mi samo mladu očarala
velika ljubav;

u dragoj ja se tišini spremam za službu
svetu.

Našao sam, sestrice, ono što sam želio
sebi;

tišinu, koja znači mladosti mojoj sriću,
našao sam Istinu živu u slici Oštije bile
i jednog lihnog dana svećenik Božji
bit ću«.

Mile Budak:

Ratno roblje

(Izdanje S. K. Maticice Hrvatske)

U svom najnovijem djelu (dviije knjige suvremene knjižnice M. H. — Ratno roblje) iznio nam je M. Budak, kako sam kaže: Albanski križni put zarobljenih austrougarskih časnika...

U tom djelu, koje je neke vrsti dnevnika, iznosi nam sve patnje i stradanja, koje može samo čovjek podnijeti. Crna je ta slika te Golgote, koju nam je iznio.

Ne ću se zadržavati toliko na samom opisivanju samog djela, ili na njegovoj ocjeni, jer ta sama od sebe pada pred onim grozotama, koje su u njemu. I samom je piscu bilo važnije — kako sam kaže — da iznese sve grozote, no da djelo eizelira. I ako je ta knjiga skoro jedina te vrsti i jedina tog opsega u našoj književnosti, uzet ću ga kao dokument.

Nije nam potrebno mnogo citata i misli, da dobijemo sliku tog puta i da uzmognemo shvatiti svu onu tegobu, koju su prošli ti ljudi.

Pisac u samom uvodu kaže:

— Služit će se najcrnijim bojama, najoštrijim perom, najtežim, najneotesanijim izrazima, ne kušajući ni jedan čas, da na njih polažemo umjetničko dlijeto, koje gladi... i tek onda — moći ćete naslućivati neki bajoslovni život, u kojem obrazovana, istancana duša gubi sve do gologa životinjskog nagona za održanje.

Naša lijepa ikavica daje poseban čar pjesmama, čini ih razumljivijima i bliskim nama samima. Jednostavnost, koja je dominirala u životu Aleksinom, došla je do izražaja u njegovim pjesmama. Može se reći, da je ljepota bačvanskih ravni, njihov zanos — ujedno ljepota i zanos Kokićeve poezije. Odlika je još Kokića, kao pjesnika, njegova velika ljubav i srce za svakoga. Kokić je tu ljubav baštiniio od naših ljudi, koji svakom dobro žele i koji sve vole. »Molitva za novoga slugu« i molitva za mladog orača i vesele žeteoce, odraz su samo te velike ljubavi.

Bačka Hrvatska je u Kokiću mnogo dobila, a preranom njegovom smrću mnogo izgubila.

U stvaranju nove Bačke Hrvatske, Kokić je igrao veliku ulogu. I dok Bačka Hrvatska tuži nad izgubljenim pjesnikom — očekuje ona nove vjesnike slobode. Hoće li ju dobiti?

Bačka Hrvatska je izgubila Kokića, a slobodu...

ANTE SEKULIĆ

Zar je potrebno mnogo govoriti, kad nam daje slike:

— Psi, crknuta magarad, lipsali konji — to su bile poslastice i od njih nijeste mogli ništa naći do golih, obijeljenih kostura, kojima se više ne bi mogao omrsiti ni kurjakov zub. Ljudi su ih lizali.

Ili kad pita:

— Jeste li vidjeli kada čovjeka, kostūr, prevučen sivom, zemljastom kožom, koji umire i ne šapće molitvu Bogu, ne spominje sveta imena svoje drage majke, svoje vjerne žene i nejake dječice, nego samo pišti pokrhanim glasom: »Kruha, kruha — Glad —« i pri tom ceri svoje bijele zube...

Prvi dani zarobljeništvā išli su kako — tako, no ono pravo počelo je istom nakon ponovne ofenzive i napada Bugara od 10. listopada 1915... i podjoše: 19. listopada 1915... uoči same zime...

I sada počinje Golgota, koju je malo koji čovjek proživio: Redaju se slike, crne i tmurne:

Kakav je život bio već u samom početku i kako su s njima postupali (mnogo je krivnje za takav postupak bilo i u Austrougarskoj vladi, koja nije htjela pregovarati o plaćama zarobljenih časnika) svjedoči nam odgovor, koji je Drug dao jednom od svojih sudrugova:

— Neka, družo, neka. Nek nas pobiju, kad nas ne mogu držati kao ljude. I to je država, to su naši »osloboditelji«!

Glad, glad i opet glad... ona je na svakoj stranici, u svakoj riječi... i tu i tamo kao tračak svijetla sine mladost kroz nju, kad bi ona bila utišana:

— Čim smo se najeli i malo odmorili, pusta mladost zaboravi muke, zaboravi patnje, zaboravi tjeskobu, koja nas je svakoga tištala kao mora i najprije se razvi pripovijedanje, a malo poslije i pjesma. (str. 117) ili nakon toga:

— Ta je večer bila ludjački svijetli čas onih, koji na silu hoće, da zaborave svu bijedu, u koju su stirmoglavljeni, da zaborave sve neiskazane brige, bojazni, strepnje i patnje, ali — svaki je vidio kroz spuštene trepavice u noćnoj tami dva mila, krupna oka, koja su potokom lijevala suze — — — (str. 118).

Takovi momenti, kao što je gornji, još teže djeluju na nas, jer bolna je slika ljudi, koji trpe, a ako se ovoj pradoći i misao na dom, majku, ženu i djecu, onda tu prestaju sve riječi...

Teška je i njegova optužba na nemarnost Austro-ugarske monarhije, koja je mogla ublažiti tu bijedu, ali koja se služila frazom: »Mit dem Menschenmaterial ist nicht zu sparen«! i kaže:

— Gospodo, optužuje vas pred Bogom i pred ljudima trideset hiljada ljudskih kostura, koji su žrtve najprije vaše politike, a onda istom žrtve europske pogibije; optužuje vas pet puta po trideset hiljada neutješenihi sirota, kojima hranitelje ne proguta rat, nego vaša duša, vaše podejnjivanje ljudskih života. (str. 154)... a dalje kaže:

— U ovom su ratu tek tri, četiri slučaja — kraj tolikih ratnih proglašenja — gdje je zbilja, išao narod protiv naroda, gdje je neprijatelj doista svaki vojnik, svaki časnik, svaki pojedinac, a i to je godinama i godinama što umjetno, što prirodno uštrcavano u narodne žile. Inače su neprijatelji razni Rothschildi, Morgani, Warburgi, Speyeri i Schiffi, plovibena trgovačka udruženja, vlasnici neizmernih rudokopa i drugi novčari, kojim je pošlo za rukom, da preko novinstva, koje im je u rukama, uvjere seljaka i malogradjanina svih naroda, da je pitanje njihova dže-pa pitanje časti cijeloga naroda. (str. 172).

I tako reda nam događaj za događajem, bijedu za bijedom, patnju i stradanje, da nam konačno iznese povratak Krunoslava, koji je nešto zaostao i:

— Iza dužeg vremena javi se on kao sa drugoga svijeta:

— Užas, grozota — — —

— što ti je? — upitaše ga nekoliko drugovi najednom.

— Rezali su meso sa mrtvih drugova — propšti on kroz stisnute zube i sav se stresne.

— Meso sa drugova?! Rezali?! — — —

— Česi — prommlja on. — Sigurno su Česi — potvrdi iza krace stanke.

— Ti si to vidio? — upita Dalmatinac stežući i naglo otvarajući usne, kao da hvata gutljaje zraka.

— Na svoje oči — potvrdi Krunoslav, (knj. II str. 20) ili:

.... i vidjeh bijelu, čistu ruku, s vrlo tankim i dugačkim prstima, kako ispod snijega bere travu i prinosi je uzdrhtanim usnama. O, da znate, kako su taki prizori sto puta grozniji, nego kad vidite komad djubreta u obliku čovjekove ruke, iza koje se ceri glava u obliku trnova grma, kad se životinjski maša drugova vrata, da mu izbije iz usta komadić korijena divlje trave! (II. str. 93).

— Zar je onda čudo, ako čovjek usklikne (i to ne s nekim patosom kao što se to kod mnogih zadnjih godina uvriježilo): — O, blago vama svima, koji ne pojmite, što to znaci — željeti, da opet postaneš čovjekom! (str. 71...)

Da, biti čovjek, velika je to riječ, često puta samo uzdah, jer ljudi je vrlo malo, dok se njih mnogo tim imenom samo nazivaju.

Gorak i mučan je bio taj put kroz Makedoniju i Albaniju i ako ih je stanovništvo — čuviše da su austrougarski časnici — primalo dosta dobro. A kako su dočekivali te svoje »osloboditelje«, pod koje su nakon balkanskih ratova podпали, neka nam svjedoče riječi mujezina Careve džamije u Prištini:

— Neka dodje — kaže — tko mu drago, samo da se riješimo ovoga silništva«! Ili razgovori s Arbanasima koji su... u svakoj kretnji dokazivali, da se Srba strašno boje, i da ih — najstrašnije mrze.

A ipak je uza sve to bilo i ljudi koji su govorili: — Nama je jedini spas ujedinjenje. Vidjet ćeš, ako Bog da, što znači Velika Jugoslavija!

Zar nije samo tih nekoliko slika dovoljno da se dobije barem neki pojam o svemu onome, što su ti ljudi pretrpjeli povlačeći se Albanijom. Zar ćemo moći zaboraviti Krunoslava i njegove riječi... ili ono, kad je zadnja kolona ugledala, kako prema njoj dolazi momak, čvrsta uzrasta i bos tapka po snijegu, da se na domak nje sruši mrtav u snijeg, ili one jadne prilike, koje su kraj njih prolazile kao ostaci nekadanjih elitnih trupa, a sada blijedni i gladni, promrzli i više mrtvi no živi i koji su lagano putem zaostajali, da nikada više ne stignu svoje drugove. I ako je put tih časnika bio težak, zar nije u ono malo opisa momčadi dano mnogo više bljede i stradanja i prikazan nam sav užas tog povlačenja. Ne ćemo moći zaboraviti ni sliku i lik oca Jure, ili Doktora, koji s usiljenim smiješkom spominje dom i djecu.

Ne. Dobro kaže pisac, ni ako deset puta uvećamo sve te strahote još ne doblavimo pravu sliku događaja, što su se zbilja čitajući i prateći njihov put po priloženom

karti, mi ne možemo pravo osjetiti sve one strahote, koje su oni proživjeli. Ni onu bijedu, u koju su zapali i glad, glad, glad... koji je na svakom koraku puta, a kamo li da bi mogli shvatiti one događaje, kad su zarobljenici smješteni na brod i dobivaju hrane, koliko koji hoće... I mi isto tako ostajemo začudjeni kao i pisac, kad pita jednog momka, kako je sve to proživio, a on mu odgovara, da ne zna... Dok su časnici mnogo trpjeli, ipak su imali potrebnih stvari, barem koliko-toliko, a kako je bilo s onim ljudima, koji su bili prepušteni samima sebi i na čije su trupove i kosture nailazili... Ne, to si ne možemo potpuno predočiti...

Bio je to Križni put... Put na kojem su ostali jači, dok su slabiji ostali u klanovima jadikovcima, a njihove obitelji dođe kratku obavijest: Nestao.

Zastaje dah pred tim strahotama i svaka riječ postaje nam suviše, osim jedne: Križni put...

VLADIMIR KISELJEV

„Omladina“ pod novim imenom

Izašao je dvobroj »Hrvatske mladosti«, lista za srednjoškolsku mladež. »Hrvatska mladost« nije ništa drugo, nego nastavak lista, koji je izlazio kroz dvadeset četiri godine pod imenom »Omladin«. Dvadeset četiri godine nije taj list kuburio i proživljavao Golgotu sa čitavim narodom, čije mladeži je to bio list. I danas kada se malo da ne čitavi hrvatski narod nalazi okupljen u svojoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, uskrsava i »Omladina« pod novim imenom, i drugačijim formatom.

Sadržaj je obilan. Dovoljno je i da se samo sumarno nabroje članci i pjesme, te njihovi pisci, pa da se vidi, na kojoj je visini »Hrvatska mladost«.

Sadržaj: Ivan Oršanić: Novi sustav; August Senoa: Pijev hrvatskih djaka; Branko Klarić: Zov, te Mornaru roda mog; August Djarmati: Riječ je postalo djelo; Viktor Živić: Kako je došlo do otkrića spomenika hrvatske kraljice Jelene; Nikola Tommaseo: Mrtvoj majci; Šime Petranović: Bosna i Hercegovina su od starine hrvatske zemlje; Marija Jambrišak: Cvijeta Zuzorić; Dr. Franjo Pance: Istočni medjaš i preporodne Hrvatske bila je rijeka Drina; Dr. Josip Berka: Antun Mihanović, stvaralac hrvatske državne himne; Vladimir Ruždjak: Kamenita vrata; Dragutin Domjanić: Pri Kamenitim vratima; Jeronim Korner: Zlatna nit naše povijesti; Marko Marulić: Djevići Mariji; Zvonimir Fržop: Duh hrvatske ustaške mladeži; Klara Škoda: Anvers Sven Hedln.

Uredništvo je raspisalo dva nagradna natječaja za srednjoškolske suradnike; za književnost i odgovore o odnosu lista i djaka

Kardinal

(Napisao Camillo Antona — Traver si, a preveo Ivan Mirjev).

To je naslov drame u četiri čina, koja se posljednjih dana odigrava na daskama državnog velikog kazališta zagrebačkog. Drama se odigrava u početku XVI. stoljeća, u doba pape Julija II., života najvećih renesansnih umjetnika i moći velikih i bogatih talijanskih porodica kao što bijahu Borgia i Medici. U toj drami dolazi do izražaja moć porodice Medici i raskoš ondašnjeg života na njihovim dvorovima. Osim toga to dramsko djelo daje dosta stvaran uvul u prilike, koje su onda vladale u Italiji. To je doba, kada je blagajna Svetoga Oca bila nedovoljna za izvršenje onih veličanstvenih zdanja i mramornih kipova, te fresko-slika, kojima danas čitavo čovječanstvo hodočasti i duboko se klanja snazi Genija renesansnog.

Autor je prikazao na pozornici jedan za naše prilike vraški zamršeni zaplet, koji je u ono doba, kada su kraljevi i pape strepili za svoj život — bio tako običan. U cijelom zapletu dominira ličnost kardinala Giovanni-a de Medici-a, kandidata najveće crkvene časti i člana bogate i moćne porodice Medici-a.

Ivan Mirjev, prevadjač drame, glumio je glavnu ulogu. Osobito nas je zapanjilo njegovo skroz naskroz rutinirano držanje: on se je u svojoj dugoj grimiznoj kardinalskoj haljini, koja mu se je vukla po zemlji tako vladao, kao da je — u njoj rođen. U takvom kostimu je svaka radnja trebala biti do tančina proračunata, jer je trebalo posebno pridati pažnju tome, da plašt pada u skladnim naborima, te daje kardinalu izgled, koji je pripadao u ono doba »knezu Crkve«.

Kardinala, kojega autor nije ni idealizirao ni karikirao, odigrao je interpretant bez zamjere. Osobito je g. Mirjev uspio u četvrtom činu pri onom ko lebanju između savršenog glumljenja ludila, te savršenog glumljenja dikcije i ponašanja XVI. vijekovnog kardinala, koji je bio u položaju, kao u tom momentu Giovanni de Medici.

Osim glavnog lica došli su do izražaja V. Muričić, M. Grković i Anđica Mitrović. Pri završetku moramo spomenuti i besprijeekornu sceneriju. Čitava drama biva još zamršenija, kada talijanski junak Andrea Strozzi iskorišćavajući kardinalovu obvezu ispovjedne tajne kazuje u jednoj ispovijedi kardinalu, da je on ubojica trgovca Bartolomea Chigi-a. Kardinal kao svećenik ne može odati ispovjednu tajnu i tako

»Novim omladinskim pokoljenjima na političaj u radu za Boga i Hrvatsku« izdao je »Hrvatski Junak, Stijeg« Imbrišimović, zaključujući svoj rad, iz Požege svoju »Spomenicu«. Kako je na istaknutom mjestu u samoj »Spomenici« naznačeno, njezina je svrha, da prikaže djelovanje hrvatske požeške omladine, ustrojene u stijegu »Hrvatskog junaka«, a nazvanu po velikom Hrvatuu Luki Imbrišimoviću.

Prvo što ćemo spomenuti je to, da tehnička oprema »Spomenice« prelazi i samo očekivanje. Vidi se, da je spomenuti stijeg okupio oko sebe sve ono, što je najzdravije, najjače i najhrvatskije u staroj Požegi. »Spomenica« nosi na prvoj strani sliku Poglavnika dra Ante Pavelića, pod čijim duhovnim vodstvom je stijeg »Imbrišimović« djelovao i prije osnutka Nezavisne Države Hrvatske. Sadržajno počinje Poglavnkovom riječju upućenoj mladeži. Zatim su citirana iz prvog broja našega lista dva članka i to članak od Mile budaka »Omladina je izvršila svoju dužnost«, te od prof. Ivana Oršanića »Ustaška mladež«. Ostali sadržaj započinje svojim člankom »Hrvatska mladež u novoj Hrvatskoj«, stjegovođe Hrvatskog Junaka i urednika »Spomenice« Dragutina Gjurica, a iza toga slijede prilozii u stilu i u prozi, kako slijedi: »Budjenje u slobodi« (Dragutin Gašpar), »Hrvatska majka« (Silva Ciraki), »Dr. Ante Starčević« (Franjo Šajnović), »Did Stipe

—lugar« (Matko Peić), »Lirika« (Matko Peić), »Pitanje narodne inteligencije« (Stj. Petrović), »Eugen Kvaternik« (Milan Chromeček), »Put hrvatske mladeži« (Zlatko Duić), »Svadbena običaja u Velikoj« (Branko Kaloper), »Pjesme« (Matko Peić), »Fra Luka Imbrišimović« (Mirko Peić), »Bunjevački Hrvati« (Julije Barasić), »Od Požege do Dubrovnika« (Mirko Peić), »U tudjini« (Slavko Lerman), »Idealizam omladinski i idealizam zadrugarski« (Dr. Djuka Kuntarić), »Božićni običaji u požeškoj okolici« (Antun Nagy), »Razvrtak narodne glazbe kod Hrvata« (Božidar Balog), »život i rad A. G. Matoša« (Vladimir Cmelar), »Dvije pjesme« (Dragutin Gašpar), »Velebit — simbol hrvatskog ponosa« (Branko Petrović), »Narodna nošnja požeškog kraja« (Slavko Leikauff), »Ličnosti stvaraoci naše povijesti« (Mladen Novosel), »Kroz Hrvatsko Zagorje« (Branko Knezoci), »Iz kronologije Požege i požeške županije« (Jurislav), »Zlatna Kotlina u povijesti hrvatske književnosti« (Jurislav), »Pridgovor« o. Josipa Milunovića (Ivan Petričević), »Gospodarske prilike kotara Požega« (Nedad Chromeček), te Ijetopis.

Čitava »Spomenica« je ilustrirana vrlo lijepim i ukusnim fotografijama iz svih krajeva »Lijepa naša« i reprodukcijama umjetničkih slika.

Da matoševski završimo: »Spomenica« nije samo riječ, — ona je djelo!

DRAŽEN PANJKOTA:

Bolnica

Gledao sam tu zgradu utonulu u šutnju i samoći, što oko nje tako tiho suzi, ja, koji sam bio predat dobroj slutnji izgubljenoj u tuzi.

Samotna je bila ko oko nje čempresi zeleni, što zdravljem prkose njenim stunovnicima, a oni u njoj kraj očekuju tužni i sneni s vječno umornim licima.

Onako siva naličila je na daleku ladju, s koje nikad silaska nema, i svi putnici, koji se skupa na njoj nadju, smire se u njoj posvema.

je vezan na šutnju. Da kušnja bude još veća biva osumnjičen kao ubojica bogatoga trgovca kardinalov brat Giulio. No ipak čudnim sticajem prilika bude uhvaćen Andrea Strozzi pri priznavanju, da je on ubojica, a kardinalov brat bude spašen. Situacija se naglo promijenila, pa kardinal okružen svojima stoji u stavu pobjednika pobudjujući prema sebi strahopođitanje kao sin moćne porodice i kandidat za najveću crkvenu čast. Kao »pravi knez Crkve«!

I. K.

Neka se ispravi

U prošlom broju našeg lista u »Kulturnoj smotri« na strani 13. potkrala nam se griješka u samom naslovu pjesme Guida Belinca, koji glasi »Zrenje«, a ne »Zrnje«, kako je pomutnjom ispalo, pak molimo dobronamjerne čitače da griješku isprave. — Uredništvo.

Medju „Ustaškom Uzdanicom“

Zadjite medju našu mladež, medju »Ustašku Uzdanicu« baš medju one najmladje od 7 do 11 godina, pa zapitajte djevojčicu: »Koga najviše voliš?«, ona će Vam kazati: »Poglavnika!« sa žarom u očima, s ljubavi u duši!

Neiscrpivo blago leži u našoj mladeži, njihovim snagama i žarom postat će Hrvatska neslomivom. Vjerna, mlada srca predaju svu svoju snagu i polet, sav svoj mladi život Poglavniku i domovini. Oni su sigurni, da će on voditi mladež Hrvatske u bolji život, koji će joj omogućiti, da bude sretna.

Kroz duge dane djetinjstva radjala se u dušama djece tuga. Večerima su čitali našu slavnu povijest i mlada srca su podhtavala od zanosa i uzbuđenja. U svojim sanjama su gledali Hrvatsku onakovu, kakovu su je htjeli i ljubili. Pa kad bi se prenuli i bacili pogled po poljima, gorama i moru zadržali bi od tuge: naše! naše! a tim tudjin vlada, tudja noga gazi Hrvatsku. Mi samo po zakutcima smijemo spominjati ime drage Hrvatske. Radjala se onda u njima nova snaga i želja, da je učine sretnom i slobodnom. Jedno ime izgovaralo se šaptom i žarko, jedna nada krijesila se iz daljine: Poglavnik!

I došao je. On! Pobjednik koga su sva srca iščekivala i, kao valom, prelio je Hrvatsku slobodom.

Poglavnik je izvršio djelo oslobodjenja, ispunio nade i iščekivanja i čežnje svih mladih srca, i ona živo kucaju za Njega.

Najvažniji i prvi problemi su pitanja tako mnogobrojna i važna — pitanja mladeži. Mnogo toga se griješilo i treba silnih zamaha, da se sve to popravi.

Puštali su mladež, da raste bez pažnje i nadzora, ne obraćajući pažnje na nju, ne znajući, da joj treba najviše njege i ljubavi. Na svakom koraku nailazili smo na probleme, ali ti su ostali samo bolna i neriješena pitanja — i pomoglo se nije! Ta pitanja su bila važnija nego ikada.

Mladež je do sada životarila, a od sad će živjeti! Njeni problemi, njene potrebe izaći će na površinu i mi ne ćemo obećavati već raditi, kao što već radimo. Zadjimo u sela, gradove, na periferije i susretat ćemo lica djece i gladna i izmučena i sretna. Hrvatska djeca — Hrvatska im mora biti mati!

Zapitat ćemo: »Što te boli, što ti je?« Prvo će nam se javiti siromaštvo, taj prvi

problem, koji mora biti riješen. U ustaškoj Hrvatskoj ne smije biti nevoljnih! Prilike su teške, ali dok ne riješimo ovo pitanje dalje ne smijemo ići. Odjelna upraviteljstva za društveno gospodarsku brigu stavila su sve svoje snage u pokret, da se ovo dnevno bolno pitanje riješi. Po svojim taborima, koji se osnivaju širom cijele države sakuplja se Ustaška Uzdаница. Bilo sabirnim ili bilo kakovim akcijama treba siromašnima pomoći. To je prvo pitanje, koje riješavamo.

Možda ćemo, a i sigurno je, naznačiti na poteškoće, ali ćemo krčiti put i ne ćemo prestati, dok i jedno dijete na ulici bude neobučeno, poderano ili gladno. Zimska pomoć Ustaške Mladeži bit će prvi korak riješavanju velikih pitanja i zadaća, koja nam je postavljena. Hrvatska djeca moraju u svojoj domovini imati sve, ona će im zaista biti prava mati.

Riješivši to prvo i najaktuelnije pitanje, moramo zaroniti u carstvo dječje duše, tako bogate i nježne. Djeca bez djetinjstva — to je bila opća pojava — a mi smo pozvani, da im stvorimo djetinjstvo. Ne govorim o djeci, koja su ga imala — a tih je sigurno manje — nego o onima, kojima je bijeda oduzela toliko radosti, koji ne znaju za bezbrižnost, za sreću djetinjih božićnih dana. Danas u Hrvatskoj u životu naše djece nastupa nešto novo, snažno, nešto što će im dati nov pravac životu! Dječja duša je uvijek tražila igre i radosti. Samo neki su imali sreću, da mogu uživati svoje djetinjstvo. Djeca čiji su roditelji imali sredstva, da im kupe igračke, da ih povedu na izlete s punom naprtnjačom raznih poslastica, kojima je sv. Nikola i Božić donosio dvokolice, lutke, sabljice i kutije čokolade i bonbona, uz ljubav roditelja znala su, što je to sreća i djetinjstvo. No u kućama siromaha znali smo sresti od zime ukočena tijela malene djece, čije su nas oči gledale bezizražajno, a po ulicama smo sretali samo bolesnu djecu s tako starim licima, bez njetinjske vedrine, da smo okretali glavu, ne htijući, da nam njihova mala spodoba ulijeva u dušu bol i nelagodnost.

Djeca Hrvatske pod tudjincem nisu imala djetinjstva — djeca ustaške Hrvatske provadjat će ga onako lijepo i vedro kao što djeci treba. Mi ćemo djeci pomoći, mi moramo hrvatskoj djeci stvoriti uslove

za vedar život. Djetinjstvo im mora biti puno radosti!

Još jedno važno pitanje je odgoj. Djeca ga dobivaju kod kuće od svojih roditelja, ali susrećemo opet toliko djece po ulicama, koju zaista odgaja ulica. Mi ćemo djecu oteti ulici! Nije li ljepše, da se djeca skupljaju u sjedištima Ustaške Mladeži, da tamo rade ručni rad, pjevaju, vježbaju i da se igraju, nego da idu i lutaju ulicama, te da ih ona kviri.

Zadjite u sastajališta »Ustaške Mladeži«! Dočekat će Vas možda u postrojbi, pjevajući, vedra pogleda, žarkih očiju, vježbajući, ili im zapovjednik ili zapovjednica pregledava ručice, da li su čiste i uči ih o osnovnim pojmovima higijene.

Susrest ćete nemirne oči, nestašne glavicе, što rastvorenih očiju slušaju o svom najvećem i najdražem zapovjedniku: Poglavniku i o svojoj Hrvatskoj. Sto razgri-janih srdaca kuca za Njega: — u njima krajuje njihov Poglavnik!

Zadjimo dalje i pretresimo pitanje ove male djece. Bolest je i ovdje našla svoje žrtve. Živeći u bijednim prilikama djeca su možda navukla na sebe teške bolesti, često i u najranijim godinama podliježu sušici. Tu treba doskočiti i pomoći našoj bolesnoj dječici.

Hrvatska djeca će s vremenom imati i svoja ljetovališta poput djece ostalih naroda. Život u njima donijet će im mnogo radosti.

Samo su pravili programe, a ulica, prašina, mračna dvorišta i dalje su trovali sirotu djecu radnika i besposlenih. Prvi naš korak je, da baš njima pomognemo, malo j djeci s periferije.

U sunčanim zdravim ljetovalištima naci će djeca toliko radosti! Igra, pjesma, zajednički život. Mora nestati potištene i nepovjerljive djece, koja se nijesu usudjivala ni disati, jer su bili siromašni i zapostavljeni.

Dječje malene duše treba izgrađivati. To ćemo postići štivom, koje treba, da bude zdravo i dječje. Na svojim sastancima slušat će priču i osjećati se sretnom, jer djeca su zaista sretna, kad ih se uvede u kraj sanjarenja. Njihova mlada duša je žedna i ona treba, da se napije iz čistog izvora. Našu mladež treba odgojiti, da bude čvrsta, otporna, vedra i vesela. Kada prolazi, treba da se osjeti proljeće i oazvanja pjesma radosti i djetinjstva.

Radimo s oduševljenjem i sretni, da možemo našoj hrvatskoj ustaškoj djeci poboljšati dane — stvoriti pravo, sretno djetinjstvo.

MARIJA KUNČEVIĆ